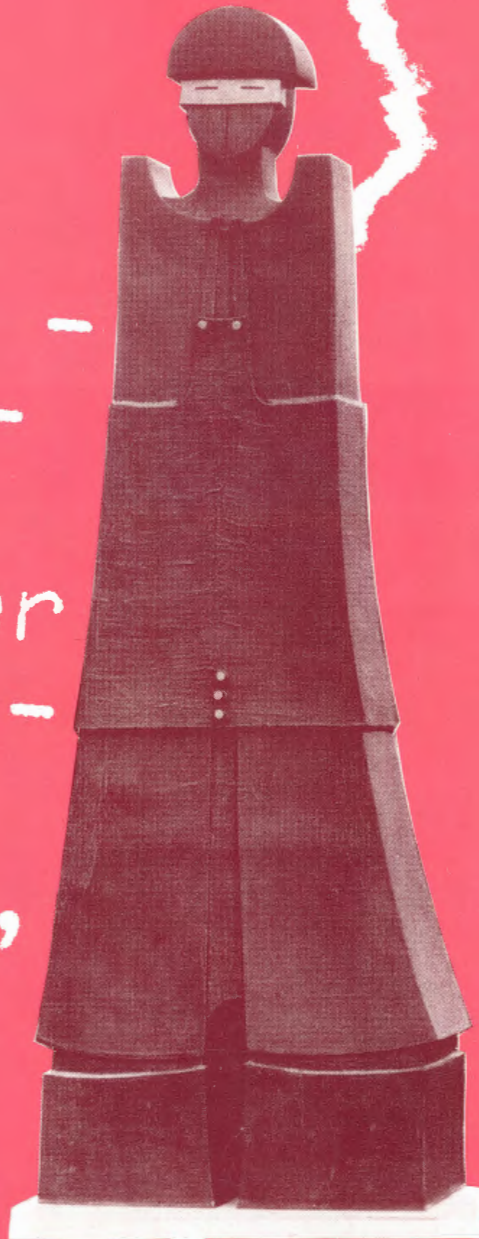

STAD SINT-NIKLAAS

OORLOG IN DE STAD

straat,
straat,
87 doden -
kt, Linde-
mei 1940,
23 oktober
4 doden -
doden -
sterstraat,
45
doden -
straat,
at,
87 doden -
, Linde-
i 1940

Kroniek van Sint-Niklaas in 1942

PIET VAN BOUCHAUTE

Colofon

Deze brochure vormt het derde deel van een reeks historische kronieken over Sint-Niklaas tijdens de Tweede Wereldoorlog. Er werd aan meegewerkt door F. Bruwiere, A. Christiaens, B. De Cock, E. Collyn, W. Van Croonenburg, J. Derboven, P. Elshout, V. Foubert, A. Van der Gucht, R. Heymans, K. Maes, B. Moenssens en J. Smet.

Kaft : Herdenkingsmonument van Hubert Minnebo, dat op 17 mei 1990 op het Kroonmolenplein onthuld werd ter nagedachtenis van alle burgerlijke oorlogsslachtoffers uit Sint-Niklaas.

Wettelijk depot : D / 1992 / 6219 / 4.

OORLOG IN DE STAD

Kroniek van Sint-Niklaas in 1942

INFORMATIEBROCHURE

Uitgegeven door
het Stadsbestuur
van Sint-Niklaas

Inhoud

Japan verovert Azië	6-9
Ook in België groeit het verzet	10-13
Sint-Niklaas anno 1942	14-38
De bomaanslag op het Arbeidsambt – Uit de dagboeknotities van de Sint-Niklase politiecommissaris Adolphe Cryns	39

Voornaamste gebruikte bronnen

- Stadsarchief : Resolutieboeken Gemeenteraad (42/5) en Schepencollege (95/3), de dossiers Dienstorders Schepencollege (229), Briefwisseling (445-446, 451, 1128, 1135, en suppl. doss.), Concerten (565), Zangtornooi (573), Financies (1768, 2313, 2316), Opeising van bomen (2916), Passieve Luchtbescherming (2989-2990), Betrekkingen met Duitse overheid (2996-2998), Oorlogsschade (3019), Scholen (3036, 3040-3041, 3044-3045, 3062, 3083, 3121, 3125-3126), Schoolvoeding (3142-3143), Schooltoezicht (3145-3146), Rijksmiddelbare Scholen (3177), Beroepsonderwijs (3196), Academie voor Schone Kunsten (3210), Cultuurdienst (3255), Museum (3270), Inventaris kunstwerken (3273), Toneelcommissie (3291), Rijksweg Antwerpen-Gent (3364), Openbare Werken (3575, 3577, 3588, 3806, 3818, 3822), Bouwingen (3671), Kerkhoven (3836), Laboratorium (4134), Politieverordeningen (4335), Reinigheidsdienst (4626), Badinrichting (4641), Foren (4744, 4747) en de processen-verbaal over het jaar 1942.
- Archief Koninklijke Oudheidkundige Kring van het Land van Waas : knipselboek Le Soir van Albert Buvé.
- Archief Adolphe Cryns : twee mappen 1942, met dagboeknotities, brieven, foto's, documenten, affiches en verslagen.
- Literatuur : De jaren 40, Oosthoek/Heideland-Orbis, 1983; Reeks België in de Tweede Wereldoorlog, De Nederlandsche Boekhandel, dl 1-6, 8-10, 1984-1990; Kroniek van de 20ste eeuw, Elsevier, 1985; Theo Luyckx en Marc Platel, Politieke geschiedenis van België, 1985; Kroniek van België, Standaard/BRT, 1987.

Illustraties

De illustraties zijn afkomstig van het Stadsarchief (p. 15-17, 21-22, 25, 32, 37), de Bibliotheca Wasiana (p. 21, 35), het Internationaal Exlibriscentrum (p. 3), de dames F. Cryns - Hommelen (p. 14, 18-19, 23-24, 26, 28-29, 38), De Groote - Everaert (p. 16, 30-31, 33-35, 38), Van Hoylandt-De Bruyne (p. 37), professor M. De Maeyer (p. 34) en de heren K. Maes (p. 36) en B. Moenssens (p. 34). De fotoreproducties uit het archief van A. Cryns werden gemaakt door P. De Malsche. Het portret van N. Lahaye (p. 34) werd gefotografeerd door Studio Delro. De foto's op p. 6-9 en p. 13 onderaan komen uit "De jaren 40" en de foto's op p. 10-12, p. 13 bovenaan en op p. 28 bovenaan werden overgenomen uit diverse delen van de reeks "Belgie in de Tweede Wereldoorlog".

Woord vooraf

Met de publikatie van de «Kroniek van Sint-Niklaas in 1942» zit de brochurereeks «Oorlog in de stad» halfweg. Ook ditmaal werden de voor het onderwerp relevante dossiers uit het Moderne Archief van Sint-Niklaas grondig bestudeerd en geanalyseerd. Dankzij de bereidwillige medewerking van mevrouw F. Cryns-Hommelen kon stadsarchivaris en auteur Piet Van Bouchaute de bijzonder belangrijke documenten van wijlen politiecommissaris Adolphe Cryns bekijken en verwerken. Zoals gebruikelijk werd het resultaat van de opzoeken eerst bijeengebracht in een voorbereidend chronologisch tekstpakket, dat ter aanvulling en verbetering aan een tiental lectoren toegezonden werd. Rekening houdend met diverse stilistische en inhoudelijke opmerkingen van de lectoren én met de beperking inzake aantal bladzijden heeft de stadsarchivaris – in nauw overleg met informatieambtenaar Jan Smet – de eindredactie aangevat. Hierbij moest noodgedwongen een keuze gemaakt worden uit het overvloedige feitenmateriaal. De continuïteit met de informatiebrochures 1940 en 1941 diende uiteraard in het oog gehouden te worden, maar evenzeer de noodzaak om tot het specifieke karakter van die woelige periode van vijftig jaar geleden door te dringen.

De «Kroniek van Sint-Niklaas in 1942» werpt een boeiend, merkwaardig, soms bizar licht op het openbare en verdoken stadsleven tijdens de Tweede Wereldoorlog, meerbepaald ook op de verhoudingen tussen de voornaamste bestuurlijke machtscentra en op de ondergrondse activiteiten van het verzet. De nieuwe brochure is op dezelfde inhoudelijke en vormelijke leest geschoeid als de beide voorgangers, zodat de uniformiteit en de visuele aantrekkingskracht van de reeks behouden blijft. Na een panoramische blik op het internationale en nationale gebeuren wordt de lens scherp gesteld op wat er zich op het lokale niveau afspeelde. De aandachtige lezer zal ongetwijfeld allerlei intrigerende verbanden ontdekken. Aan het uitzoeken en selecteren van treffende illustraties werd als naar gewoonte veel aandacht besteed; de meeste foto's en documenten werden tot dusver nog niet gereproduceerd, waardoor de uitgave ook op iconografisch vlak beslist baanbrekend mag genoemd worden.

Dat er over de geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog in Sint-Niklaas nog heel wat wetenschappelijk veldwerk te doen is, spreekt vanzelf. De brochurereeks «Oorlog in de stad» heeft trouwens niet de pretentie een eindpunt te zijn; zij vormt niet meer dan een eerste aanzet. Hoewel de reeks in de eerste plaats bedoeld is als educatief medium voor het brede publiek, vormt zij voor heemkundigen en vakhistorici een basisinstrument dat verder en meer gedetailleerd onderzoek mogelijk maakt. Wie méér informatie wenst over de oorlogsjaren, kan zijn voordeel doen met een abonnement op het stedelijk archieftijdschrift «Archivaria», dat qua concept uit de brochurereeks gegroeid is en waarin geregeld bijdragen over de Tweede Wereldoorlog verschijnen.

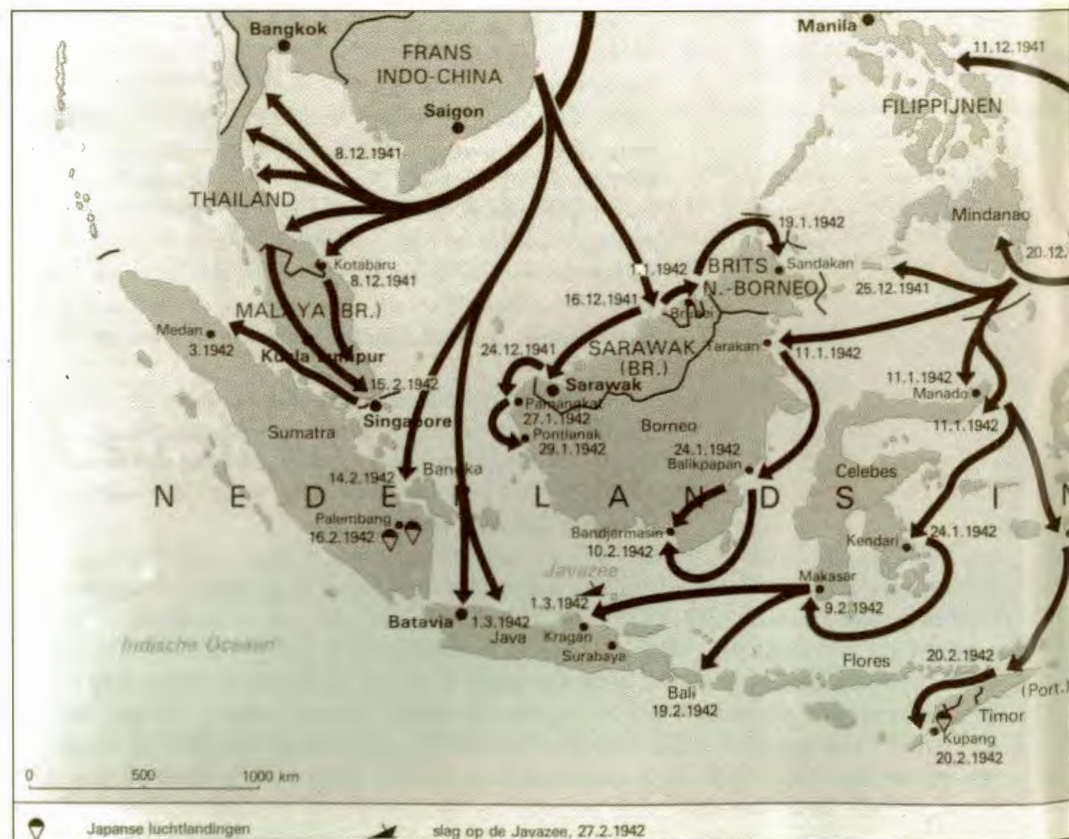
Wij zijn ervan overtuigd dat de «Kroniek van Sint-Niklaas in 1942» de belangstelling zal opwekken van iedereen die door het verleden van eigen stad en streek gefascineerd wordt. De zeer positieve ervaringen met de inmiddels volledig uitgeputte brochures 1940 en 1941 staan daar borg voor. Wij wensen deze jongste publikatie van het Stadsarchief veel succes toe.

Hunfred Schoeters,
Burgemeester wd.

Japan verovert Azië

- 10 januari 1942 Met de landing van 1.800 mariniers op Noord-Celebes begint Japan de verovering van Nederlands-Indië.
- 20 januari 1942 Tijdens de Wannseeconferentie te Berlijn beslist de Duitse politieke top tot de systematische uitroeiing van alle joden, de zogenaamde 'Endlösung der Judenfrage'.
- 26 januari 1942 De eerste Amerikaanse troepen komen in Noord-Ierland aan.
- 15 februari 1942 Singapore capituleert; 138.000 Britse en Australische soldaten worden krijgsgevangenen gemaakt. Het hele Maleisische schiereiland is in Japanse handen.
- 20 februari 1942 De Amerikaanse president Roosevelt beveelt de internering van de Japanners van de Westkust – de nisei – in kampen in Utah en Colorado.
- 13 maart 1942 De Duitsers verordenen de deportatie van 110.000 Roemeense joden naar vernietigingskampen.
- 22 maart 1942 Een meerderheid binnen het Noorse kabinet verzet zich tegen de pogingen van het regime om de jeugd in het nationaal-socialistische gareel te dwingen.

Deze kaart geeft een beeld van het Japanse blitzoffensief in Azië tijdens de eerste maanden van 1942.

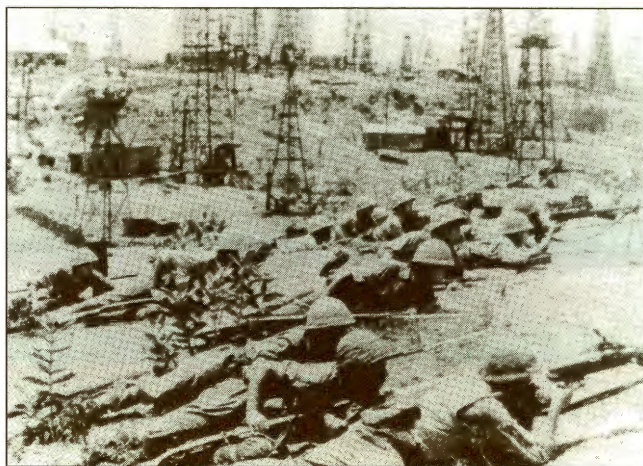
14 april 1942

Op het Filippijnse schiereiland Bataan moeten 70.000 Amerikaanse en Filippijnse krijgsgevangenen in de brandende zon 90 km lopen naar het spoorwegstation San Fernando. Vele duizenden overleven deze dodenmars niet.

24 april 1942

De Royal Air Force (RAF) bombardeert de strategische Baltische havenplaats Rostock en de nabijgelegen Heinkel-vliegtuigfabriek.

Japanse soldaten vechten tegen de Britten in het oliewinningsgebied rond de stad Mandalay (Birma).

7 en 8 mei 1942

De Amerikaanse Pacific Fleet slaagt erin de Japanse opmars te stuiten ten zuidoosten van Nieuw-Guinea. Tijdens de beruchte Slag in de Koraalzee verliezen zowel de geallieerden als Japan heel wat schepen en vliegtuigen.

27 mei 1942

Het Tsjechische verzet pleegt een aanslag op Reinhard Heydrich, Reichsprotektor van Bohemen en Moravië. De aanslag lokt ongemeen harde Duitse represaillemaatregelen uit: 108 gijzelaars worden geëxecuteerd en de dorpen Lidice (10 juni) en Lezsky (24 juni) worden compleet verwoest.

21 juni 1942

De Libische havenstad Tobroek wordt ingenomen door het Afrikakorps van generaal Erwin Rommel. Op een maand tijd heeft het korps ongeveer 760 km kuststrook veroverd op het Britse achtste leger.

26 juni 1942

Meer dan 1.000 RAF-bommenwerpers voeren een raid uit op Bremen.

1 juli 1942

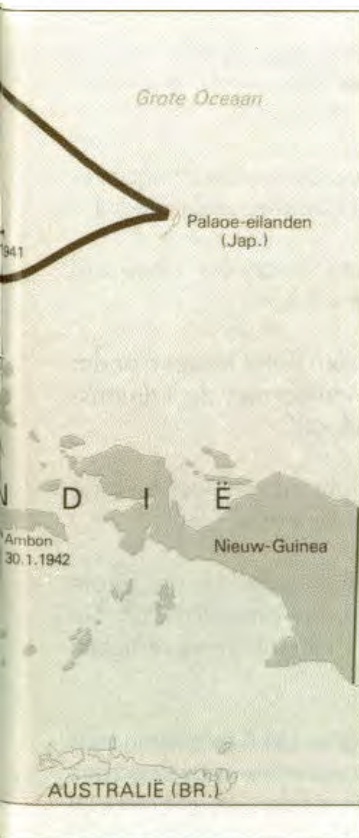
Het Rode Leger moet onder druk van het Duitse zomeroffensief zijn marinebasis te Sebastopol op de Krim ontruimen.

22 juli 1942

Vanuit het getto in Warschau start het transport van 300.000 joden naar de concentratiekampen Belzec en Treblinka.

27 juli 1942

De RAF werpt 175.000 brand- en brisantbommen op Hamburg.

Als vergelding voor de aanslag op Reinhard Heydrich wordt op 10 juni 1942 het Boheemse dorp Lidice platgebrand door de SS. De volwassen mannen uit het dorp worden ter plaatse geëxecuteerd.

12 augustus 1942

Tijdens het topberaad van de geallieerden in Moskou brengen de Verenigde Staten en Groot-Brittannië Stalin ervan op de hoogte dat er voorlopig geen tweede front kan geopend worden in Europa. De strijd in Noord-Afrika krijgt de voorrang.

19 augustus 1942

Een geallieerde landingspoging op de Noordfranse kust bij Dieppe is mislukt. De vooral uit Canadezen bestaande commando-eenheden lijden zware verliezen.

19 augustus 1942

De Duitse generaal Friedrich Paulus valt Stalingrad aan. De actie vormt de aanvang van een uitputtende veldslag, die pas op 2 februari 1943 wordt beëindigd met de overgave van de Duitsers.

5 september 1942

Op Boedapest en Königsberg (Kaliningrad) worden Russische luchtaanvallen uitgevoerd. Britse en Amerikaanse piloten bombarderen Le Havre en Bremen.

21 september 1942

Als vergelding voor aanslagen op Duitse bezettingstroepen worden te Parijs 116 Franse burgers gefusilleerd.

21 oktober 1942

In de Verenigde Staten wordt een Victory-tax ingevoerd van 5 % op alle inkomens boven \$ 634.

23 oktober 1942

Bij El Alamein in Egypte doorbreken Britse troepen onder leiding van generaal Bernard Montgomery de Italiaans-Duitse stellingen (operatie Lightfoot).

8 november 1942

De Amerikaanse generaal Dwight Eisenhower leidt de invasie van Marokko en Algerië (operatie Torch).

13 november 1942

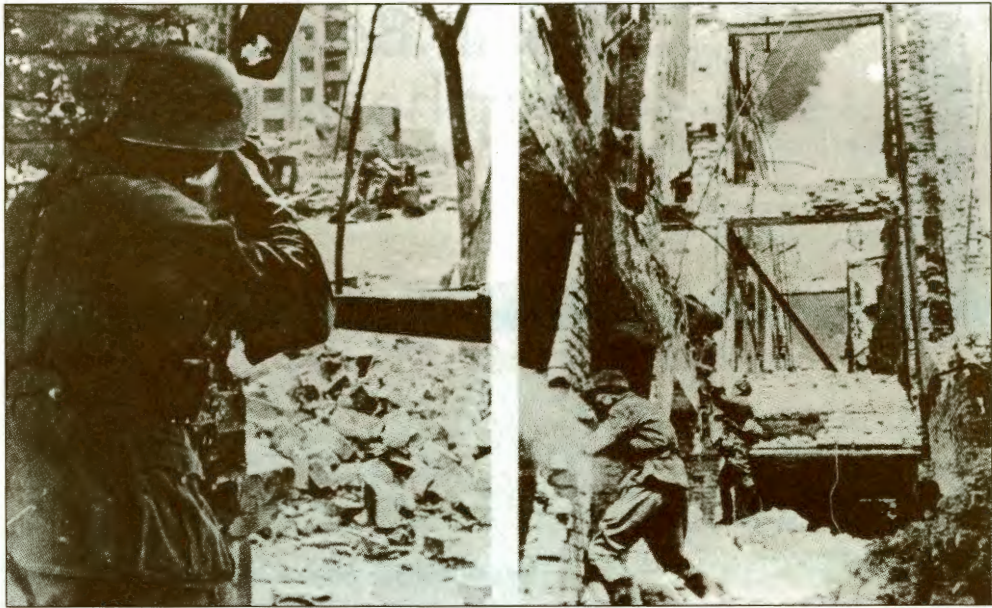
Rond het Solomoneiland Guadalcanal in de Grote Oceaan woedt een hevige strijd, die onbeslist blijft. De Japanners kunnen ondanks grote Amerikaanse verliezen het eiland niet ontzetten.

27 november 1942

De Franse vloot in Toulon brengt zichzelf tot zinken, om te vermijden dat de Duitsers de schepen in beslag zouden nemen. Duitsland heeft inmiddels heel Frankrijk bezet.

JAPAN VEROVERT AZIË

Beelden van de verbitterde straatgevechten in Stalingrad. Links een Duits militair, rechts enkele Russische soldaten.

2 december 1942

Te Chicago brengen atoomgeleerde Enrico Fermi en zijn team voor het eerst een beheerste nucleaire kettingreactie tot stand.

4 december 1942

Napels wordt door de Amerikanen gebombardeerd.

14 december 1942

De Nederlandse rectoren roepen een algemene studentenstaking uit als protest tegen de aangekondigde verplichte tewerkstelling van studenten in Duitsland.

27 december 1942

De Japanse premier Tojo geeft toe dat de geallieerde tegenaanvallen in Azië in kracht toenemen, en dat de 'echte oorlog nu pas is begonnen'.

Eind november 1942 blaast de Franse marine het grootste deel van de in Toulon liggende vloot op.

Arbeiders uit Verviers staan klaar met pak en zak om naar Duitsland te vertrekken.

Ook in België groeit het verzet

Een luxueuze propaganda-brochure moest de Vlaamse arbeiders overhalen om in Duitsland te gaan werken.

EUROPA werkt in Duitsland

SAUCKEL MOBILISEERT DE RESERVES AAN WERKKRACHT

1 januari 1942

Het besluit tot de vorming van Groot-Antwerpen wordt van kracht. In de loop van 1942 ontstaan nog de fusiegemeenten Groot-Gent, Groot-La Louvière, Groot-Charleroi, Groot-Luik, Groot-Brugge en Groot-Brussel.

3 januari 1942

De Duitsers verbieden het luisteren naar radio-uitzendingen die door hen niet gecontroleerd worden.

21 januari 1942

Piloot E. Van Herbruggen wordt samen met tien anderen gefusilleerd. Hij was gearresteerd bij een poging om naar Engeland te vluchten.

11 februari 1942

In een officieel communiqué prijst Hitler het optreden van het Vlaams Legioen tijdens de slag om Leningrad. Rexleider Léon Degrelle roept zijn geestverwanten op om naar het Oostfront te trekken.

6 maart 1942

Voor werklozen wordt de gedwongen tewerkstelling in Duitsland ingevoerd. Systematische opeisingen van arbeiders nemen een aanvang.

10 maart 1942

Het Brusselse hoofdkwartier van de Rexbeweging wordt door een bomaanslag beschadigd.

30 maart 1942

Het Hof van Cassatie bevestigt dat de secretarissen-generaal geen wetgevende bevoegdheid hebben. De afge-

Propagandistische publikatie die de bevolking in antisemische zin moest beïnvloeden.

9 april 1942

zette gouverneurs van Namen en Luik worden door nieuwe-ordegezinden vervangen.

29 april 1942

Bij verordening van de Bezettende Overheid wordt het werk in de mijnen op zon- en feestdagen verplicht.

In Tessenderlo heeft een ontploffing plaats in een chemische fabriek. 189 personen vinden hierbij de dood.

1 mei 1942

Naar aanleiding van de Dag van de Arbeid worden er door het verzet diverse aanslagen gepleegd. De Bezetter kondigt de deportatie van 100 communisten aan.

9 mei 1942

Het dagelijks vleesrantsoen wordt van 35 naar 20 gram teruggebracht, beenderen inbegrepen.

25 mei 1942

Talrijke artsen kanten zich tegen de oprichting van een nieuwe Orde van Geneesheren.

27 mei 1942

Alle joden ouder dan zes jaar zijn verplicht in het openbaar een davidster te dragen.

7 juni 1942

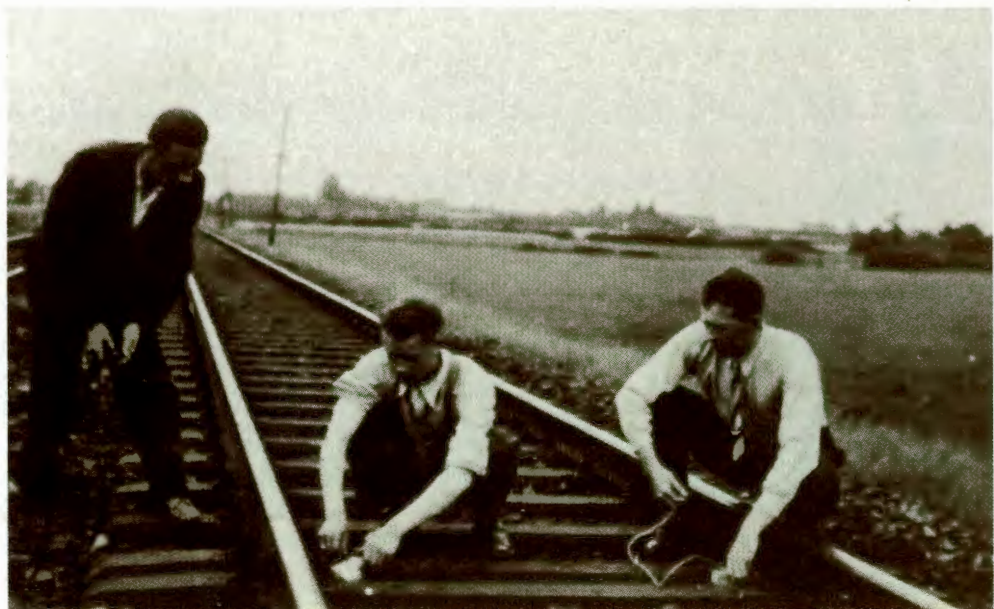
Tijdens een grote bijeenkomst van de Katholieke Arbeidersjeugd (KAJ) te Brussel onder leiding van kanunnik Jozef Cardijn wordt elk totalitair regime afgewezen. Cardijn wordt twee dagen later aangehouden.

17 juni 1942

Te Gent worden twaalf ondernemers tot hoge boetes veroordeeld. Zij hadden geweigerd lijsten van hun personeelsleden aan de autoriteiten over te leggen.

3 juli 1942

In een toespraak voor Radio Londen maakt eerste minister Pierlot een negatieve balans op van twee jaar Duitse bezetting. Hij spoort de Belgen aan om hun land te verdedigen.

Een Belgische sabotagecel is bezig met het losschroeven van spoorrails. Deze methode om voor de Duitsers rijdende treinen te doen ontsporen, wordt in het hele land toegepast door het verzet.

1. Wervingsaffiche voor de paramilitaire Dietsche Militie / Zwarte Brigade, die bij het VNV aanleunt.

2. Joodse mannen, vrouwen en kinderen worden aangehouden en gedepor-teerd.

3. De vrees voor het "rode" gevaar wordt door de col-laborerende pers aange-wakkerd.

3

2

18 juli 1942

Alle boekhandelaars krijgen een lijst met 1.470 werken die voortaan niet meer verkocht mogen worden.

3 augustus 1942

De 10.000ste jood verlaat de Mechelse Dossinkazerne om in Duitsland te gaan «werken».

28 augustus 1942

Twee postbodes die voor de Gestapo werkten, komen om bij een aanslag. Als vergeldingsmaatregel worden 46 postbeambten opgepakt.

31 augustus 1942

Het antifascistische inlichtingennet 'Die Rote Kapelle' te Brussel wordt opgerold door de Duitse Sicherheitsdienst (SD).

1 september 1942

In Duitsland verblijven er 70.907 Belgische krijgsges- vangenenen, onder wie 4.094 officieren.

19 september 1942

Henegouwse fabrieksarbeiders gaan in staking tegen hun lage lonen en rantsoenen.

6 oktober 1942

Een decreet van de Bezetter maakt de gedwongen te- werkstelling verplicht voor alle mannen van 18 tot 50 jaar en voor alle ongehuwde vrouwen van 21 tot 35 jaar.

23 oktober 1942

Staf De Clercq, leider van het Vlaams Nationaal Verbond (VNV), overlijdt aan een hartkwaal. Hij wordt op 21 de- cember 1942 opgevolgd door de Gentse burgemeester Hendrik Elias.

31 oktober 1942

Onder druk van de Duitsers stemmen de Belgische auto- riteiten ermee in om, zonder voorafgaande rechtvaardig- ing of tegenprestatie, 750 miljoen frank over te maken op een Duitse rekening.

1

1. *Werknemers schuiven aan voor de soepbedeling van Winterhulp te Schaarbeek.* 19 november 1942

8 december 1942

2. *Tijdens de oorlog wordt er weer meer beroep gedaan op de ketellapper voor allerlei herstelwerk.* 13 december 1942

3. *Onder grote belangstelling wordt VNV-leider Staf De Clercq in oktober 1942 begraven.* 24 december 1942

3

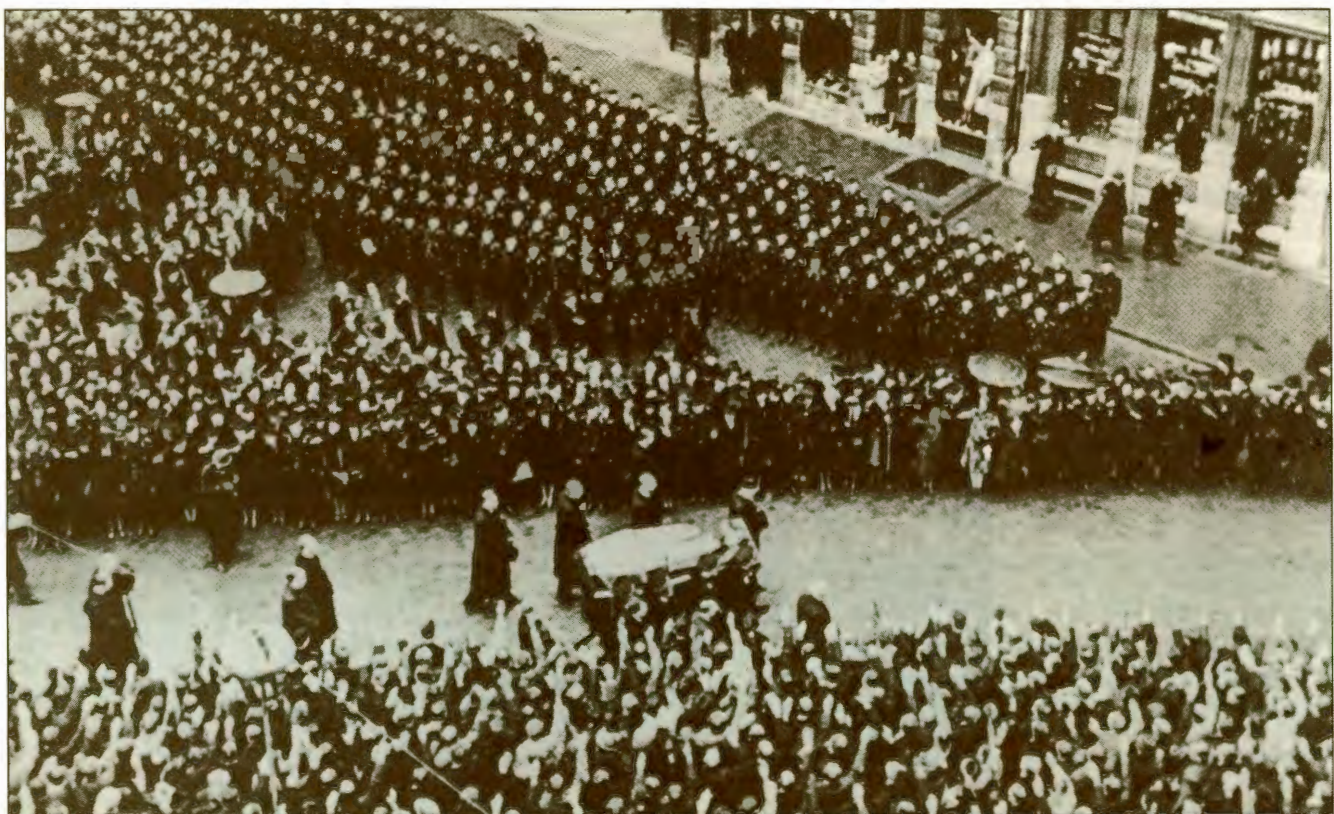
2

Jean Teughels, de rexistische burgemeester van Groot-Charleroi, wordt door het verzet neergeschoten.

Luikse spoorwegambtenaren staken tegen de gedwongen tewerkstelling. Na Duitse dreigementen met sancties hervatten zij op 10 december het werk.

In alle kerken wordt een herderlijke brief voorgelezen waarin het Belgische episcopaat de roof van kerkklokken en de gedwongen arbeid aanklaagt.

In Groot-Brussel worden drie Duitse militairen gedood bij aanslagen. Er worden 50 gijzelaars opgepakt; 15 van hen zullen gefusilleerd worden als de daders niet vóór 3 januari 1943 bekend zijn.

Sint-Niklaas anno 1942

januari 1942

Verschillende verzetsgroeperingen zijn nu actief te Sint-Niklaas : het Belgisch Legioen, geleid door Edmond Hoste (het latere Geheim Belgisch Leger); het Onafhankelijkheidsfront, onder leiding van Alfons Metsers; de Koninklijke Nationale Beweging; de Partisanen en het spionagenet Tegal. Op het spoor tussen Belsele en Sint-Niklaas worden deze maand sabotage-acties gepleegd : bij herhaling worden er rails losgeschroefd. Het Stadsbestuur gelast een aantal werklozen met de bewaking langs het spoor.

tot 5 januari 1942

Kunstkring Klimop stelt schilderijen en beeldhouwwerk van zijn leden tentoon in het Stedelijk Museum aan de Zamanstraat. De kring hoeft de gebruikelijke 750 frank huur niet te betalen. Klimop moet wel 50 frank geven aan de conciërge voor het onderhoud van de zalen.

3 januari 1942

Het Stadsbestuur beslist nog een aantal percelen grond langsheen de omgeleide staatsbaan Tilburg-Rijsel in openbare veiling te laten verkopen door het ambt van de notarissen Paul Hamendt, Gerard Meert en Emile Verlinden. De verkopeningen zullen plaatsvinden in de herbergen «De Ton», «Borluut» en «De Arend».

8 januari 1942

Twee inwoners, die vóór de oorlog in de Verenigde Staten werkten, worden door de Feldgendarmarie aangehouden. Leden van de Duits-Vlaamse Arbeidsgemeenschap (DeVlag) hebben hen bij de Kreiskommandant in een ongunstig daglicht geplaatst; de Duitsers zijn van oordeel dat de twee Amerikanen zijn. Politiecommissaris Crys besluit alle in de stad woonachtige Amerikanen te adviseren om onder te duiken.

in de nacht van
8 op 9 januari 1942

Politieagenten zorgen voor de verspreiding van honderden exemplaren van het sluikblad «De Kleine Belg». In het nieuwe nummer wordt de burgemeester verweten dat hij in zijn toespraken de nieuwe orde en het nationaal-socialisme ophemelt. Ook de Kreiskommandant en zijn staf worden gehemeld.

Het nagenoeg voltallige Schepencollege poseert op de trappen van het Stadhuis, in het gezelschap van ondermeer de Arrondissementscommissaris, de directeurs van Arbeidsambt en Werbestelle en een officier van de Kreiskommandantur. Schepen Arthur De Meyer ontbreekt op de foto.

Het gros van de Sint-Niklase arbeiders leeft anno 1942 nog in weinig comfortabele huizen, vaak weggestopt in stegen en beluiken. Hier het Passenshofje nabij de Plezantstraat.

9 januari 1942

In een «Dienstorder betreffende de handhaving van de rust en de orde in onze stad» vaart de Burgemeester uit tegen de «verderfelijke nachtridders» die vaderlandse leuzen op gevels en aanplakborden aanbrengen. Hij vindt dat de politie onvoldoende waakzaamheid aan de dag legt en stelt geldbeloningen in het vooruitzicht voor de agenten «die deze onruststokers op heeter daad zouden betrappen of die gegevens zouden kunnen aanbrengen, die tot de ontdekking van deze belhamels zouden kunnen leiden». Hij dreigt ermee eventueel een geheim politiekorps op te richten.

10 januari 1942

Commissaris Cryns wordt er door de Kreiskommandant van verdacht wapens weggestopt te hebben in het Stedelijk Museum. In aanwezigheid van Cryns en Burgemeester Van Haver doorzoeken vier Duitse militairen twee uur lang het gebouw. Zij vinden er enkel bajonetten, sabels en een paar onbruikbaar-verroeste Duitse geweren uit de Eerste Wereldoorlog, die tot de museumcollecties behoren. De wapens worden naar de Kommandantur overgebracht.

10 januari 1942

Louis De Poortere krijgt machtiging om een breigoederenfabriek in te richten aan de Spoorweglaan nr. 32.

12 januari 1942

Burgemeester Emiel Van Haver stelt aan de Kreiskommandant voor een beurtroelsysteem in te voeren bij de politiebewaking van het vliegveld de «Stern». De maatregel dringt zich op omdat de vaste bewaker zijn opdracht niet naar behoren uitvoert.

15 januari 1942

De Burgemeester dankt de Belgische Kolencentrale voor haar tussenkomst inzake de bevoorrading van Sint-Niklaas. Van de 400 ton huisbrandkolen die eind december 1941 normaal hadden moeten geleverd zijn, zijn er op zijn aandringen nu toch al 318 ton ter bestemming. De voor januari toegewezen bestellingen moeten evenwel nog een begin van uitvoering krijgen. Verschillende fabrieken zullen hierdoor binnenkort genoodzaakt zijn om hun activiteiten stop te zetten.

16 januari 1942

De directies van de gemeentelijke en aangenomen scholen worden verzocht om zo spoedig mogelijk lijsten van de meest behoeftige leerlingen te bezorgen aan de Burgemeester. De lijsten zijn bedoeld voor een kledingactie van Winterhulp.

17 januari 1942

Er is een conflict gerezen tussen Arrondissementscommissaris Jozef Van Haelst enerzijds en procureur des Konings Rommel en politiecommissaris Cryns

Briefhoofd van Winterhulp, die in 1942 onverpoosd verder gaat met het organiseren van liefdadigheidsacties, het bedelen van voedsel en het verstrekken van materiële hulp.

anderzijds. Op advies van Cryns heeft Rommel de controleurs van het Arrondissementscommissariaat verboden om wapens te dragen. De Kreiskommandant beslecht het conflict door eigenmachtig de geweigerde toelating toch toe te staan.

17 januari 1942

De Gemeenteraad aanvaardt in principe de eventuele oprichting van een intercommunaal slachthuis. Alle gemeenten gelegen in een straal van 15 km buiten de stad zouden volgens de eerste ontwerpideeën tot het slachtgebied van Sint-Niklaas moeten behoren. Er wordt op een vleesbedeling aan 250.000 consumenten gerekend. Op een oppervlakte van ca. 4 ha zou het slachthuis ondermeer diverse stallen omvatten, slachthallen voor varkens, klein- en grootvee, een darmwasserij, een koelhuis met cellen, sterilisatieruimte, huidenzouterij, pekellokaal, zuiveringsinstallatie, verkoophal, laboratoria, bureau's, garages en directiewoning. Een definitieve beslissing is afhankelijk van de zienswijze van het Departement van Landbouw en Voedselvoorziening en van de financiële modaliteiten.

18 januari 1942

De DeVlag houdt «zondagoefeningen» op de speelplaats van de gemeentelijke jongensschool aan de Kalkstraat. De oefeningen zijn een doorn in het oog van de Tuinbouwmaatschappij, die de klaslokalen 's zondags gebruikt voor haar cursussen. Emiel Van Haver raadt de DeVlag daarom met aandrang aan om vanaf 25 januari 1942 naar de gemeentelijke meisjesschool in de Kokkelbeekstraat uit te wijken.

19 januari 1942

Filip De Pillecyn, directeur bij het Ministerie van Openbaar Onderwijs, vraagt dat de schooldirecties de ouders onverwijld op de hoogte zouden brengen van een recente Duitse verordening : «1°) De joodsche mannelijke en vrouwelijke leerlingen, die aan den schoolplicht niet meer onderworpen zijn en die ter school gaan in de Rijksmiddelbare scholen en koninklijke athenaea, of in de gelijkwaardige stedelijke, provinciale of vrije scholen moeten de school ten laatste den 15 Januari 1942 verlaten. Geen enkele uitzondering wordt in deze gevallen toegestaan (...) 2°) De joodsche leerlingen die niet meer aan den schoolplicht onderworpen zijn, en die de lessen van gelijk welke technische school volgen, mogen er voorloopig blijven, tot wanneer een definitieve beslissing zal vallen nopens de ingediende individuele aanvragen (...)».

De Kokkelbeekstraat, vanaf de hoek met de Monseigneur Stillemansstraat in de richting van Tereken, gefotografeerd kort voor de oorlog.

24 januari 1942

De Burgemeester meldt aan directeur O. De Graeve van het Arbeidsambt (Plezantstraat, nr. 7) dat hij tot nog toe geen weet heeft van «het afsterven van Arbeiders-inwoners der Stad – tijdens Luchtbombardementen in Noord-Frankrijk». De Graeve heeft daarnaar geïnformeerd om de belangen van de families van gebeurlijke slachtoffers beter te kunnen behartigen.

24 januari 1942

De Franse avondleergangen in de gemeentelijke meisjesschool aan de Kokkelbeekstraat en de naschoolse opleidingen van o.a. de Tuinbouwmaatschappij en het Vlaamsch Kruis in de gemeentelijke jongensschool aan de Kalkstraat worden wegens gebrek aan brandstof geschorst «tot wanneer warmere dagen aanbreken».

29 januari 1942

De Secretaris-Generaal van Economische Zaken geeft te kennen dat de slechte kolenbevoorrading van Sint-Niklaas pas zal verholpen worden als het begint te dooien.

30 januari 1942

Onder het voorzitterschap van Leon Vermeire en in aanwezigheid van Schepers-afgevaardigde Frans Wymeersch besluit de Commissie van Openbare Onderstand (COO) een laboratorium in te richten voor kliniek, materniteit, gods- en gasthuizen. In de motivatie tot deze beslissing leest men ondermeer dat «met de tegenwoordige tijdsomstandigheden alle verkeersmiddelen naar vreemde steden ontoereikend zijn, om ras ontledingen te bekomen van bacillen en bloedonderzoeken en meer andere, en dat meerdere zieken zouden kunnen gered worden indien alle onderzoeken onmiddellijk ter plaatse konden geschieden». De kosten voor de inrichting worden gedekt door de opbrengst van de verkoop van een bos aan de Heikapel. De COO rekent ook op 30 % betoelaging vanwege de Dienst voor 's Lands Wederopbouw.

Embleem van de v.z.w. "Werk van den Akker", die zich in de winter van 1942 inspant om aardappelplantgoed te bekomen voor haar 2800 leden.

31 januari 1942

In antwoord op een enquête van het Ministerie van Economische Zaken deelt het Stadsbestuur mee dat er tussen 15 oktober 1940 en 31 december 1941 twintig gebouwen beschadigd werden ten gevolge van de oorlogsgebeurtenissen.

begin februari 1942

Op initiatief van Burgemeester Van Haver zijn speciaal verwarmde lokalen gratis toegankelijk voor de hulpbehoevenden, iedere werkdag tussen 14 en 18 uur. Er hebben optredens plaats van artiesten als N. Lahaye, A. Cleyman, A. De Cock, R. Kinschots, H. Puylaert, L. Stremes en J. Burm. Het publiek kan er tegen verlaagde prijzen warme drank kopen.

Een bejaarde vrouw bij haar woning aan Huis ten halven.

Het "Boerenhol"-steegje aan de Truweelstraat.

Hierboven en bovenaan op de volgende bladzijde: propagandaoptocht van Sint-Niklase nieuwe-ordegroeperingen door de voornaamste straten van het stadscentrum. In militaire cadans marcheren zij van de Grote Markt naar de Kokkelbeekstraat.

6 februari 1942

6 februari 1942

10 februari 1942

14 februari 1942

14 februari 1942

Door bemiddeling bij de Kreiskommandant poogt Van Haver te voorkomen dat het paard van kolenhandelaar Verbrugge door de Wehrmacht opgeëist wordt. Verbrugge heeft geen enkele vrachtwagen meer en moet kolen vervoeren met een sleperswagen.

De Burgemeester zendt een circulaire aan de kolengroothandelaars uit Sint-Niklaas en omstreken : Melis-Orban en Renard (Sint-Niklaas), Schelfaut en Vertongen (Hamme), Maes (Lokeren), Verbeke (Sint-Pauwels), Van Emmerik (Temse) en D'Hooge (Waasmunster). Hij spoort er hen toe aan bij de mijnen aan te dringen op een vlugge uitvoering van bestellingen voor de stad. In bedekte termen laat hij verstaan dat een aantal groothandelaars hun eigen gemeente begunstigen ten nadele van Sint-Niklaas.

Arrondissementscommissaris Van Haelst wordt door de Kreiskommandant verzocht om een auto met chauffeur en de nodige brandstof ter beschikking te stellen van de Duitse landbouwconsulenten. Van Haelst speelt het verzoek door aan het Stadsbestuur van Sint-Niklaas, dat op 7 maart 1942 hiertoe een contract tekent met taxichauffeur René Neve.

Het Schepencollege neemt de principiële beslissing tot de verkoop van een reeks stadseigendommen : 21 huizen in de Lindenstraat, 15 huizen in de Mispelstraat, een huis in de Oude Molenstraat en één in de Tinelstraat, een winkelhuis in de Nieuwstraat, zaailand te Sint-Gillis en bouwgronden langsheen de Verbindingsstraat, Koningin Elisabethlaan, Oude Molenstraat en Sint-Gillisbaan. De opbrengst zal aangewend worden voor het delgen van de stadschuld en voor de aankoop van een eigendom voor de Muziekschool.

De Bauleitung van de Kreiskommandantur beveelt de burgemeesters van Sint-Niklaas, Nieuwkerken, Haasdonk en Temse onmiddellijk maatregelen te treffen om de wilde ontbossing rond het vliegveld van de «Ste» tegen te gaan. Opzettelijke veranderingen aan het landschap binnen een straal van 3 km rond de «Ste» zullen wegens landverraad vervolgd worden. «Er zijn bijna geen kolen meer voor de bevolking», schrijft Cryns in zijn (bewerkte) dagboeknotities, «Hele bossen zijn reeds uitgekapt. De eigenaars kijken toe en laten maar begaan, ook met het gedacht dat alles later wel zal vergoed worden. En nu zijn ze begonnen aan de bossen rond het vliegveld. De Feldgendarmeerie treedt wel enige malen op en schiet, maar niet op de vluchtende sukkelaars, die soms in

groepen van meer dan 100 man opereren. Wij laten begaan – men kan toch deze mensen niet laten bevriezen – zij hebben al zo tekort aan eten.»

15 februari 1942

De Burgemeester vraagt aan inspecteur Vermeulen «ten streng persoonlijke en vertrouwelijke titel» inlichtingen over de politieke gezindheid van de leden van het politiekorps. Vermeulen bespreekt de zaak met Cryns, die een diplomatisch antwoord verzint waaruit de Burgemeester niet veel wijzer wordt.

16 februari 1942

In een brief aan de Burgemeester en de leiders van de rijkswachtafdelingen Sint-Niklaas en Dendermonde wijst Kreiskommandant Heuson erop dat de verduisteringsvoorschriften voor fiets- en zaklampen bijzonder slecht toegepast worden. Politie, rijkswacht en Feldgendarmeerie moeten strenger controleren en sancties treffen bij inbreuken.

17 en 18 februari 1942

Op de Bevoorradingsdienst worden drie personeelsleden aangehouden op verdenking van verduistering van rantsoenzegels en / of valsheid in geschrifte. Uit het onderzoek van politiecommissaris Cryns blijkt dat er op de Dienst een volslagen gebrek aan organisatie heerst en dat bepaalde bedienden tegelijkertijd ook winkelier zijn, wat misbruiken in de hand werkt. Ten gevolge van de affaire wordt er een expert-boekhouder aangesteld, die de werking van de Dienst streng moet controleren.

20 februari 1942

Aan alle burgemeesters van het «dubbel Gebied» Sint-Niklaas – Dendermonde geeft Arrondissementscommissaris Van Haelst te kennen dat – enkele uitzonderingen niet te na gesproken – de plaatselijke politie te weinig doet om sluiken woekerhandel te bestrijden en om houthedieven te snappen. De burgemeesters worden aangemaand om nog dezelfde week hun politiekorps op de aangeklaagde tekortkomingen te wijzen. Bovenaan de brief van Van Haelst noteert Burgemeester Van Haver : «ligt in de bevoegdheid van den Gouverneur en niet van den arrond.comm.».

omstreeks
21 februari 1942

Geregeld worden affiches van de Werbestelle en het Arbeidsambt overplakt of afgerukt nog voor ze droog zijn. De Kreiskommandant geeft de burgemeesters de opdracht de aankondigingen omtrent tewerkstelling in Duitsland op plaatsen te doen aanbrengen «wo sie nicht durch Überkleben usw. [und so weiter] schon nach kurzer Zeit wieder wertlos werden».

- 23 februari 1942 Oudstrijder Picavet uit de Mercatorstraat wordt begraven. 's Namiddags wordt commissaris Cryns bij de Burgemeester op het matje geroepen omdat hij met een politiedelegatie de begrafenis bijwoonde. VNV-leden hebben hierover hun beklag gedaan bij de Burgemeester.
- 25 februari 1942 De Burgemeester dient bij het Departement van Landbouw een aanvraag in tot voorkeursbehandeling bij de aardappelbevoorrading voor de 600 bewoners van de klinieken en tehuizen van de COO. Door eigen beplanting kan de Commissie een oogst van ca. 29 ton realiseren. De totale behoeften voor 1942 worden op 98 ton geschat.
- 28 februari 1942 De Gemeenteraad hecht zijn goedkeuring aan een algemeen onteigeningsplan voor de aanleg van een rijksweg tussen de Markt en de staatsbaan Tilburg-Rijsel, van een openbaar park en van verbindingswegen tussen de nieuwe rijksweg en Knaptrand- en Moelandstraat.
- begin maart 1942 Winterhulp begint via de scholen een grootscheepse bedeling van vitaminen (in suikerbonen en capsules), chocolade, vijgen, sojabescheuit, pap, lichte maaltijden en levertraan.
- 2 maart 1942 Op last van de Oberfeldkommandantur moeten de gemeenten bij de Kreiskommandantur in vierdubbel aangifte doen van vermiste personen. De Sint-Niklase politie weigert hieraan mee te werken. Heel wat burgers zijn van adres veranderd zonder de Bevolkingsdienst op de hoogte te brengen, om te kunnen ontsnappen aan de Duitse opsporingsdiensten. Talrijke vrijwillige arbeiders in Duitsland hebben hun werk verlaten en zijn spoorloos.
- 8 maart 1942
10 uur 30 In de Stadsschouwburg organiseert het VNV een werfvergadering voor het Vlaams Legioen, in aanwezigheid van de Arrondissementscommissaris en de Schepenen Morel en Wymeersch. Plaatselijk voorzitter Van Hecke en de arrondissementsleiders Seghers (arr. Sint-Niklaas) en Coene (arr. Aalst) van de Zwarte Brigade doen er een oproep om tegen de bolsjevisten ten strijde te trekken.
- 14 maart 1942 Tegenover Secretaris-Generaal van Binnenlandse Zaken Gerard Romsee klaagt Burgemeester Van Haver over de onzekere bestuurlijke situatie na de afzetting van Schepen Prosper Van Wiele, nauwelijks twee weken na diens aanstelling. Van Wieles ontslag betekent een «gevoelig verlies» voor Van Haver, «temeer omdat in onze stad bijna geen intellectuele krachten worden bereid gevonden om een functie te aanvaarden, die volgens de gangbare opinie, niet vrij is van eenig risico». Romsee moet spoedig klaarheid scheppen ofwel door een heraanstelling van Van Wiele ofwel door de benoeming van een nieuwe schepen.
- 19 maart 1942 De Kreiskommandant meldt dat de stedelijke badinrichting aan de Hofstraat (ter hoogte van het huidige rusthuis «Het Hof») alle dagen toegankelijk is voor de bevolking, behalve op zaterdagmiddag. Dat zou ook zo blijven bij een mogelijke uitbreiding van de Duitse troepen in de stad.
- 20 maart 1942 Naar aanleiding van een paar recente gevallen van hulp aan vijandelijke vliegtuigbemanningen en voor de vijand werkende personen eist Kriegsverwaltungsrat Boettinger dat het Stadsbestuur de bevolking uitdrukkelijk voorlicht omtrent de zware strafrechterlijke gevolgen van dergelijke vergripen.
- 23 maart 1942 's nachts Er doen zich incidenten voor tussen politieagenten en leden van de Zwarte Brigade, waarvan er een aantal met hun «revolvers» dreigen. De agenten zijn tussengekomen omdat de «zwarten» ruzie zoeken met stadsgenoten, die zij als «anglotielen» uitschelden. De Feldgendarmarie maakt een einde aan het tumult. Commissaris Cryns wordt 's anderendaags op de Kreiskommandantur ondervraagd over de affaire. Een paar dagen later verklaart luitenant Marquard, de chef van de Feldgendarmarie, dat het onderzoek zonder verder gevolg geklasseerd is. Marquard raadt Cryns aan om gelijkaardige incidenten te vermijden en om zijn diensten te ver Wittigen als de Zwarte Brigade het te bent maakt.

SINT-NIKLAAS ANNO 1942

Het toneelstuk "Onder één dak" wordt in de lente van 1942 meermaals opgevoerd in de Stadsschouwburg, ten bate van Winterhulp. Gustaaf Van Roo regiseert.

26 maart 1942 20 uur

Op een VNV-vergadering wordt door arrondissementsleider Gustaaf Bruwiere een rouwulde gebracht aan de gesneuvelde Sint-Niklase oostfronter Werner Audenaert.

27 maart 1942

Het Bestuur van Winterhulp laat weten dat tijdens de paasvakantie de soep en de spijsen voor de lichte maaltijden tegen 9 uur 's morgens naar de scholen gebracht zullen worden. Tevens zal er als paasextra een hoeveelheid vijgen toegezonden worden voor de kinderen die de vitamines C en D gebruiken en voor de kleuters die voor de chocoladebedeling ingeschreven zijn.

29 maart 1942

De baankoers «Omloop de Dag», georganiseerd door de Vlaamse Wielerveding De Dag te Antwerpen, trekt door Sint-Niklaas.

april 1942

Enkele medewerkers van het verzetsblad «De Kleine Belg» staken hun activiteiten omdat zij vrezden verdacht te worden. Het blad blijft nochtans geregeld verschijnen. De Kreiskommandantur ontvangt een exemplaar met de post.

2 april 1942

Commissaris Cryns is het beu dat er dagelijks tientallen kinderen in de schuilloopgrachten spelen en er schade veroorzaken. Bij gebrek aan een gemeentereglement terzake kan de politie daar weinig tegen doen. Op 4 april 1942 vaardigt het Stadsbestuur een verbod uit om «de openbare schuilloopgrachten en schuilloopgrachten te betreden buiten de gevallen waarin werkelijk luchtgevaar heerscht alsmede van er eenig vuil te werpen».

3 april 1942

De politiecommissaris wil een gemeentelijk verbod om honden los te laten rondlopen op de openbare weg. «De tijdsomstandigheden zijn zooals U weet, van dien aard dat de meeste honden uitgehongerd op de straat loopen en veel onheil verwekken. Gansche reken vuilnisbakken die gereed staan om opgeladen te worden, worden omgekeerd en de vuilnis over den openbaren weg verspreid. Wanneer de dieren opgejaagd worden, verdedigen ze hongerig hun prooi en worden werkelijk gevaarlijk voor het publiek. Daarbij komt nog dat geregeld groote honden putten krabben in nieuw aangelegde bloemenparken en veel schade toebrengen aan tulpen en andere planten», schrijft de commissaris aan de Burgemeester. Op 4 april 1942 keurt het College prompt een verordening hierover goed.

Pasen 5 april 1942
10 uur 30

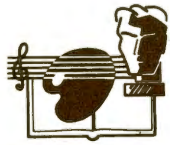
Op Pasen 1942, om 11 uur 30, brengt stadsbeiaardier Alfons Rolliers een feestrecital met eigen composities en werk van Jef Denijn, Peter Benoit en Gabriël Fauré.

Kunstschilder Alfons Proost wordt op het Stadhuis gehuldigd om zijn 35-jarig leraarschap aan de Stedelijke Academie voor Schone Kunsten. Er worden redevoevingen uitgesproken door professor Jozef Muls, directeur-generaal van het Departement van Schone Kunsten te Brussel, en door baron Isidore Opsomer, directeur van het Hoger Instituut voor Schone Kunsten te Antwerpen. Daarna wordt in het Stedelijk Museum een grote retrospectieve geopend met een honderdtal werken van Proost.

Alfons Proost, kunstschilder en leraar aan de Stedelijke Academie voor Schone Kunsten, wordt op paaszonndag 5 april 1942 uitgebreid gehuldigd door het Stadsbestuur.

KULTUURVERBOND VAN SINT-NIKLAAS

Brieffoofd van het Kultuurverbond, geleid door musicus Fernand Van Durme. In nauwe samenwerking met het Stadsbestuur poogt het Kultuurverbond het stedelijk cultuurleven te organiseren en te controleren.

11 april 1942

Om «het cultureel leven te bevorderen en aan te moedigen» en «een gezond toezicht over de culturele bedrijvigheid in de stad te kunnen uitoefenen» beslist het Schepencollege een Stedelijke Kultuurdienst en een Stedelijke Kultuurcommissie op te richten. In de Kultuurcommissie zetelen de heren Werner Rumes, Fernand Van Durme, Hector Steels, Karel De Jaeck, Marcel De Wulf en Constant Heyninck, onder het voorzitterschap van de Burgemeester en de Schepen van Schone Kunsten.

13 april 1942

Alle controleurs van de bevoorradingsdiensten worden ertoe verplicht een verklaring te tekenen dat zij met het VNV sympathiseren.

16 april 1942

Op bevel van inspecteur Delmaire voeren Brusselse controleurs een razzia uit op het kantoor van de plaatselijke Textielcentrale. Naar verluidt gaat het om een miljoenenzaak. Een beheerder wordt gearresteerd, maar wordt een paar weken later alweer opgemerkt op het terras van Vlaanderens Gasthof.

omstreeks 17 april 1942

In een nota stelt de Schepen van Volksgezondheid vast dat er op het kerkhof aan Tereken tussen 29 juli 1878 en 10 april 1942 45.606 lijken begraven zijn en 1.200 doodgeborenen. Op grond van de overlijdenscijfers van 1940 en 1941 concludeert de Schepen dat er tot 1944 nog slechts 2.168 lijken behoorlijk geborgen kunnen worden. Hij stelt daarom voor het kerkhof uit te breiden met 6 ha 23 a «om een kringloop van begravingen te vestigen van ongeveer 20 jaren». De vergroting van het kerkhof krijgt op 25 april 1942 de principiële goedkeuring van de Gemeenteraad.

20 april 1942

De gemeentebesturen van Beveren, Sint-Niklaas en Vrasene sluiten hun jongensscholen om aan de onderwijzers de gelegenheid te bieden de ziele dienst bij te wonen van hun collega De Wilde uit Stekene, die aan het Oostfront gesneuveld is.

21 april 1942

Burgemeester Van Haver protesteert bij de Secretaris-Generaal van Landbouw tegen de stiefmoederlijke behandeling van Sint-Niklaas bij de omvangrijke bedelingen van sinaasappelen, dadels en vijgen. Steden met minder inwoners zoals Aalst, Doornik, Hasselt en Turnhout komen zijns inziens veel beter aan hun trekken. «Als industriestad bij uitnemendheid met een bevolking van meer dan 42.000 inwoners, waarvan 2/3 tot den arbeidersstand behooren, meenen wij wel gerechtigd te zijn om op eene even milde bejegening te mogen aanspraak maken», meent Van Haver.

21 april 1942

Deken Vercruyssen heeft aan de voorzitter van het Kultuurverbond laten weten dat de parochiale lagere scholen niet zullen deelnemen aan een eventueel nieuw zangtornooi tijdens het lopende schooljaar. De deken heeft bezwaren tegen de krappe voorbereidingstijd en het opgelegde liederenprogramma, waarin hij geen enkele vorm van inspraak heeft. Het tornooi wordt als gevolg van deze weigering niet georganiseerd.

22 april 1942

De Kreiskommandantur herinnert burgemeesters, politie en rijkswacht aan hun meldingsplicht van speciale gebeurtenissen zoals bombardementen, sabotagegedaden, branden en grote verkeersongevallen. De melding moet onmiddellijk gebeuren, ook 's nachts. Tevens maakt de Kommandantur bekend dat naamloze brieven voortaan meteen in de papiermand gegooid zullen worden. Tegen 1 mei wil de Kreiskommandant bovendien vanuit elke gemeente de bevestiging ontvangen dat de Passieve Luchtverdediging 's nachts vanop de kerktoren de verduistering controleert. Deze maatregel wordt noodzakelijk geacht omdat men herhaald vastgesteld heeft dat dakvensters en glazen bedakingen van ziekenhuizen en andere gebouwen onvoldoende verduisterd worden en daardoor gemakkelijke doelwitten vormen voor vijandelijke vliegtuigen.

23 april 1942

De Burgemeester gaat niet akkoord met het uitschakelen van de plaatselijke visverdelers van Spittaet door de Nationale Landbouw- en Voedingscorporatie. Wegens de beperkte toevoer van vis zou Sint-Niklaas nu rechtstreeks vanuit Antwerpen bediend worden. Van Haver vreest dat door deze maatregel de bedeling van de stad op een onbehoorlijke en ontoereikende wijze zal geschieden.

25 april 1942

Er worden vier bijkomende spoorwegbewakers aangesteld. Op 2 mei 1942 komt er nog een tijdelijk agent bij de spoorwegwacht. Deze beslissingen hebben vermoedelijk te maken met het groeiend aantal sabotagedaden tegen voor de Bezetter rijdende treinen.

begin mei 1942

De Kreiskommandant dringt er andermaal op aan dat zijn diensten doorslagen – met Duitse vertaling – moeten krijgen van de processen-verbaal over inbreuken tegen de verordeningen omtrent de verduistering, de avondklok, de postduiven, het dansen, het gebruik van wapens zonder toelating en de wapendracht. In zijn commentaar bij deze brief merkt commissaris Cryns op : «Hoe is het mogelijk dat deze Kreiskommandant niet verstaat dat een Belgische politiekommissaris hem toch geen doorslag van P.V. kan overmaken waarin b.v. een onzer stadsgenoten zou voorkomen als zijnde in het bezit van «Schusswaffen». Op zulke inbreuk heeft de bezetter de doodstraf gezet. (...) Er is voor ons maar een uitweg en dat is rond de pot draaien – tijd winnen en maar hopen dat de geallieerden niet te lang meer wegblijven, want onze toestand wordt al lang hoe moeilijker. Tal van politieofficieren en officieren van de Rijkswacht vertoeven reeds in Duitse gevangenkampen omdat ze Duitse bevelen tegenwerkten.»

1 mei 1942

Nieuwe-ordegezinde bewegingen zoals de Algemene SS-Vlaanderen, de Duitse Militie en de Nationaal-Socialistische Jeugd Vlaanderen organiseren een grote propagandistische optocht in de stad, waarvoor de publieke belangstelling veeleer bescheiden is. In de Stadsschouwburg houden zij een anti-Belgische feestzitting. Tijdens deze viering doorzoekt commissaris Cryns met brigadier Vermeulen het bureau van VNV-afdelingsleider Emiel Van den Broeck en vindt er de volledige VNV-ledenlijst.

Prominenten op de eerste rij tijdens de 1 mei-viering in de Stadsschouwburg. Men herkent o.a. (de latere) Schepen Emiel Van den Broeck (nr. 1), Burgemeester Emiel Van Haver (2), DeVlag-afdelingssecretaris Victor Meganck (3), Louis Christiaens (4, lid van de Zwarte Brigade), DeVlag-gewestvoorzitter Amaat Kockelbergh (5) en rechts naast de Burgemeester Hauptmann Gerster en Hauptmann Wach van de Kreiskommandantur.

2 mei 1942

Men start een steunactie voor de geteisterden van de ramp te Tessenderlo. Om misbruiken te voorkomen worden enkel de van stadswege gepatroneerde huis- en straatcollectes toegelaten.

3 tot 10 mei 1942

Op de Grote Markt wordt er een meifoor gehouden, met vijf kindermolens, twee schietkramen, een golfbaan, een schommel, een ballentent, een kanon, een «pottenbarak» en een «slagmachien». Op 7 mei is er jaarmarkt.

5 mei 1942

Hauptmann Gerster van de Kreiskommandantur eist dat de Passieve Luchtverdediging met 60 manschappen versterkt wordt en dat de oefenprestaties verhoogd worden.

7 mei 1942

Een afgevaardigde van de Provinciale Commissaris voor 's Lands Wederopbouw is op het Stadhuis aanwezig om enkele geteisterden te informeren en te helpen bij het opmaken van hun aangifte van oorlogsschade.

9 mei 1942

Onder druk van de plaatselijke Militaire Bevelhebber én van de Arrondissementscommissaris stelt de Gemeenteraad «ten voorlopigen titel en voor den duur van den oorlog» twee jachtwachters aan, die sedert 3 maart 1942 in dienst zijn van de Kommandantur. De jachtwachters worden zoals voorheen bezoldigd door de eigenaars, wier gronden zij bewaken.

10 mei 1942 16 uur

In de Stadsschouwburg brengt het gezelschap «Voor en door Winterhulp» een gratis voorstelling van Fabricius' «Onder één dak», voor alle werklieden en bedienden van de stad. Jozef De Beule stelt in de hall wit-zwartgrafiek tentoon.

12 mei 1942

De Bestendige Deputatie besluit dat de kuisingswerken van alle onbevaarbare en onvlotbare waterlopen in Oost-Vlaanderen ten spoedigste uitgevoerd moeten worden. Het besluit is genomen «met het oog op de verhooging van 's Lands voedselopbrengst».

13 mei 1942

Elke gemeente van het arrondissement Sint-Niklaas – Dendermonde wordt verplicht om een bedrag berekend aan 0,10 frank per inwoner te storten op de postcheckrekening van de Arrondissementale Dienst voor Luchtbescherming, Grote Markt 26 te Sint-Niklaas. Omdat Sint-Niklaas destijds een eigen lokale dienst toegewezen kreeg, wil de stad zich aan deze contributieplicht onttrekken.

13 mei 1942

Onder invloed van de talloze klachten over het niet-naleven van de onderrichtingen voor het inzenden en afleveren van rantsoenzegels verplicht Gouverneur J. Devos alle burgemeesters om binnen de veertien dagen de administratie van hun bevoorradingsdiensten na te zien. Vóór 5 juni 1942 wenst de gouverneur een nota hieromtrent. Ambtenaren van de Ministeries van Economische Zaken en van Landbouw en Voedselvoorziening hebben in veel gemeenten «onduld-bare missingen» vastgesteld, zoals het antidateren van stukken, het onregelmatig bijhouden van inventarissen en het te kwistig uitdelen van zegels. Op 4 juni 1942 antwoordt Emiel Van Haver dat hij persoonlijk een onderzoek heeft verricht bij de bevoorradingsdiensten, wat hem ervan overtuigd heeft dat alles stipt en volgens de vigerende bepalingen uitgevoerd wordt.

half mei 1942

In opdracht van de Oberfeldkommandantur verspreidt het Stadsbestuur een affiche, waarbij «het branden van gras en van onkruid in de nabijheid van kabels en het vuurmaken in open lucht, tusschen 20 uur en 5 uur 's morgens» verboden wordt.

20 mei 1942

De Burgemeester en de politiecommissaris worden op de Kommandantur geroepen. Een woedende Kreiskommandant dicteert er de inhoud van een affiche, die stante pede gedrukt en uitgehangen moet worden. Burgemeester Van Haver maakt ter plaatse de Nederlandse vertaling : «Waarschuwing – De plaatselijke Kommandantur gaf ons opdracht de bevolking onzer stad erover in te lichten dat in de nacht van 19 op 20 Mei II. een Engelsch vliegtuig nabij Oostakker werd neergeschoten waarvan de bezetting, bestaande uit drie man ontvlucht is. De bevolking moet tevens door ons ten strengste aangemaand worden om het hare bij te dragen tot het in hechtenis nemen dezer voortvluchtigen. Wij brengen hiermee tevens in herinnering dat al wie aan Engelsche staatsaanhoorigen of aan Engelsche soldaten onderdak verleent, of op eenige wijze het schuilhouden ervan bevordert of verzwaigt met den DOOD kan worden gestraft. Wie dus eenigzins kennis draagt van het oponthoud dezer Engelsche vliegeniers, moet dit onverwijld aan de Ortskommandantur van St. Niklaas mededeelen (...).»

STAD SINT-NIKLAAS.

Vuurmaken 'S AVONDS.

In opdracht van de heer Verwaltungschef bij de Oberfeldkommandantur breng ik ter kennis van het publiek dat het branden van gras en van onkruid in de nabijheid van kabels en het vuurmaken in open lucht, tusschen 20 uur en 3 uur 's morgens **VERBODEN** is.

Overtredingen zullen zwaar gestraft worden.

St-Niklaas, den 15 Mei 1942.

De Burgemeester,
Dr. E. Van Haver.

St-Niklaas, drukkerij «SINTE-MARIE»

Beide affiches van half mei 1942 tonen aan dat de Zetter zich zenuwachtig maakt over het toenemende actieve en passieve verzet.

STAD ST-NIKLAAS-WAAS

Waarschuwing

De plaatselijke Kommandantur gaf ons opdracht de bevolking onzer stad erover in te lichten dat in de nacht van 19 op 20 Mei II. een Engelsch vliegtuig nabij Oostakker werd neergeschoten waarvan de bezetting, bestaande uit drie man ontvlucht is.

De bevolking moet tevens door ons ten **STRENGSTE** worden aangemaand om het hare bij te dragen tot het in hechtenis nemen dezer voortvluchtigen. Wij brengen hiermee tevens in herinnering dat al wie aan Engelsche staatsaanhoorigen of aan Engelsche soldaten onderdak verleent, of op eenige wijze het schuilhouden ervan bevordert of verzwaigt met den **DOOD** kan worden gestraft.

Wie dus eenigzins kennis draagt van het oponthoud dezer Engelsche vliegeniers, moet dit onverwijld aan de Ortskommandantur van St-Niklaas mededeelen.

St-Niklaas, den 21 Mei 1942.

De Burgemeester,
Dr. E. VAN HAVER.

SINT-NIKLAAS ANNO 1942

- Pinksteren 24 mei 1942
11 uur 15
- Alfons Rolliers, die vanaf 1 juli 1942 op pensioen gaat als stadsbeiaardier (na 38 jaar dienst), speelt een afscheidsconcert met ondermeer het Ave Maria van Franz Schubert en de Rubensmars van Peter Benoit.
- 26 mei 1942
- Burgemeester Van Haver steunt bij de Kreiskommandantur een aanvraag van Prosper Van Wiele om een jongerenafdeling van de Vlaamse Toeristenbond te mogen oprichten. De VTB-jongeren zouden op maandag, donderdag, zaterdag en zondag tussen 19 en 23 uur bijeenkomen in de herberg «De drie Linden», Truweelstraat 21. De bijeenkomsten zouden gewijd zijn aan de bespreking van fietstochten, het aanleren van Vlaamse marsliederen en het houden van ontspanningsavonden met dans, zang en atletische oefeningen. Terzelfdertijd deelt de burgemeester mee dat het onderzoek van de als verdacht bestempelde Touring-jeugdclub en Pingpongclub niets concreets aan het licht gebracht heeft.
- 27 mei 1942
- Kriegsverwaltungsinspektor Vogel wenst meer achtergrondinformatie over het Joris Van Severengenootschap van Sint-Niklaas, dat op 1 juni 1942 een ledenvergadering plant in de zaal «Nantes» op de Grote Markt. Uit de reactie van Emiel Van Haver blijkt dat deze «apolitieke» vereniging in november 1941 gesticht werd.
- 27 mei 1942
- De Kreiskommandantur wil tegen 6 juni 1942 een nauwkeurig overzicht van alle voormalige Belgische en Franse legerbarakken op Sint-Niklaas' grondgebied. De opgave moet het aantal, de oppervlakte en de huidige gebruiksaanwending vermelden.
- 1 juni 1942
- Het Schepencollege is van oordeel dat «ten gevolge van het drukke verkeer in sommige straten der stad, het wenschelijk is velopadjes in betonblokken aan te leggen met het doel meerderen waarborg te verzekeren aan de wielrijders». Plans, bestek en lastenboek voor veiliger fietspaden in Parkstraat, Onze-Lieve-Vrouwplaats en Grote Markt (raming 43.099 frank), in Kerkstraat, Apostelstraat en Walburgstraat (32.702,60 frank), in Hospitaalstraat, Brugsken en Hertjen (154.959 frank) en in Kalkstraat en Kardinaal Mercierplaats (42.112 frank) worden unaniem goedgekeurd.
- 3 juni 1942
- Tijdens een algemene luchtverdedigingsoefening in de Weylerkazerne merkt commissaris Cryns dat op de «achterkoer» een veertigtal SS-ers aan het oefenen zijn onder toezicht van een Feldwebel.

Deze woonst aan de Godschalckstraat is opgenomen in een fotografische inventaris van te slopen krotwoningen, gemaakt tijdens de Tweede Wereldoorlog.

Een door het Stadsbestuur georganiseerde promotievergadering voor de Unie van Hand- en Geestesarbeiders kent weinig bijval. De vergadering heeft plaats op 4 juni 1942 in de trouwzaal van het Stadhuis. Op de foto onderaan bemerkt men het voltallige College van Burgemeester en Schepenen.

4 juni 1942 16 uur 30

In de ontvangstzaal van het Stadhuis heeft onder uiterst geringe belangstelling een promotievergadering plaats van de eenheidsvakbond Unie van Hand- en Geestesarbeiders. Negen tijdelijke stadsbedienden, 6 politiebiedenden en 1 spoorwegwachter zijn komen opdagen. Niemand laat zich syndiceren.

11 juni 1942

Kreiskommandant Bosch vraagt tegen 's anderendaags een lijst van alle lege of leeg te maken droge en met een wagen bereikbare ruimten van minimum 1.000 m², om er kledij, voedsel, verpleegmateriaal en andere «Versorgungsgüter» in te stockeren.

13 juni 1942

De directie van het dagblad «Volk en Staat» beklagt zich bij Burgemeester Van Haver over de weerspannigheid van de Sint-Niklase politie om nieuws over te brieven aan hun plaatselijke correspondent Buyle. In zijn antwoord van 10 juli 1942 belooft Van Haver beterschap; in ruil hiervoor wenst hij wel een ernstiger verslaggeving over de gebeurtenissen in de stad.

- 16 juni 1942 De aanvraag van atletiekclub Excelsior om een collecte te houden ten voordele van de Sint-Niklase krijgsgevangenen wordt van de hand gewezen. «Gezien het gering aantal krijgsgevangenen onzer stad, zijn middelen in voldoende mate voorhanden om de noodige steun te verlenen», meent de Burgemeester. Bovendien geldt de regel dat enkel Winterhulp mag collecteren.
- 19 juni 1942 Als erevoorzitter van de Provinciale Kultuurdienst verwacht de Gouverneur dat de boekhandelaars de literaire bedrijvigheid van Felix Timmermans speciaal zouden belichten tijdens de periode van 26 juni tot 6 juli 1942. Op 27 en 28 juni 1942 wordt Timmermans immers officieel gehuldigd te Antwerpen naar aanleiding van zijn Rembrandtprijs.
- 24 juni 1942 16 uur 15 In de trouwzaal van het Stadhuis heeft de prijsuitreiking plaats van de rebus-, opstel- en tekenwedstrijd van Winterhulp. Onder de gelauwerde leerlingen treft men Frans Pincé aan (opstel, Rijksmiddelbare Jongensschool) en Victor Suy (tekenen, Gemeentelijke Jongensschool De Meesterstraat).
- 27 juni 1942 Volgens een mededeling van Binnenlandse Zaken mag de getalsterkte van de politie op 1 agent per 500 inwoners gebracht worden; Sint-Niklaas kan zijn kader bijgevolg uitbreiden tot 84 agenten. Het Schepencollege zal aan de Hogere Overheid de toelating vragen om het korps alvast met 10 manschappen te versterken tot 75 agenten.
- 27 juni 1942 15 uur De kermisweek zet in met een grote wielervedstrijd voor beroepsrenners A, op touw gezet door de vereniging «Sport en Vermaak» uit de wijk Tereken. De renners moeten 17 rondjes rijden met vertrek aan het lokaal «Velobaan» op Tereken, over de staatsbaan Tilburg-Rijsel, Driegaaien, Heimolen, Roskam en Kettermuit en met aankomst aan de Dendermondse Steenweg.
- 28 juni 1942 De hele dag staat in het teken van de huldiging van stadsbeiaardier Alfons Rolliers. Om 11 uur wordt Rolliers plechtig ten stadhuisse ontvangen en door de stedelijke verenigingen met bloemen overladen. De beiaard wordt bespeeld door P. Van den Broeck, A. Van den Born, R. Van de Perre, Staf Nees en Jules Verniers. Tussen 17 en 18 uur concerteert de Koninklijke Harmonie «De Kunstvrienden» onder leiding van R. Rimbout in het Wandelpark. Om 15 uur wordt op de Velodroom aan de Pastoor De Meerleerstraat een Grote Gala-meeting gehouden met renners uit België, Nederland en Frankrijk.
- 4 juli 1942 Op grond van het verslag van de politiecommissaris wordt de herberg «De Veemarkt» aan de Grote Markt voor onbepaalde tijd gesloten. De herbergier heeft de wet van 24 oktober 1902 op het kansspel overtreden : er zijn tijdens een razzia tachtig gokkers aangetroffen.
- 5 juli 1942 19 uur 30 Een Gemengd Openluchtfest, door de Koninklijke Turnkring «Kracht en Geduld» gebracht op de Grote Markt vóór het Stadhuis, sluit de kermisweek af. «Puik- en Krachtacrobatie door de Mannenafdeling» wordt afgewisseld door «prachtige Balletten uitgevoerd door de Juffersafdeling».
- 8 juli 1942 De «Organisation Todt» werft arbeiders aan voor een tewerkstelling van 5 à 6 maanden in het oosten van Duitsland (aan de Poolse grens). Kandidaten kunnen contact opnemen met afdelingsleider Baetens van het Arbeidsambt Sint-Niklaas.
- 11 juli 1942 De wekelijkse fruit- en groentenmarkt wordt door Kriegsverwaltungsrat Boettinger verboden. De werkloos geworden handelaars moeten zo mogelijk ingeschakeld worden in de verplichte tewerkstelling in Duitsland. De politiecommissaris geeft hun de raad onder te duiken.
- 14 juli 1942 Tijdens een manifestatie in «De stad Nantes» ronselt het Verbond van Vlaamse Oudstrijders (VOS) jonge mannen voor de Vlaamse Wacht.
- 14 juli 1942 De Kreiskommandantur speurt naar Engelse piloten wier vliegtuig in de Scheldemondig neergestort is. Kriegsverwaltungsrat Boettinger beklemtoont naar aanleiding hiervan dat gemeenten die in gebreke blijven bij het signaleren van «ortsfremde» personen, met zware represaillemaatregelen zullen af te rekenen hebben.

Het VNV verspreidt de brochure "Arbeiders, waarop wacht gij?" om de tewerkstelling in Duitsland aan te prijzen.

half juli 1942

De redactie-, drukkers- en verdelersploeg van «De Kleine Belg» wordt gewijzigd. Verschillende medewerkers vallen weg. Van de vroegere kern blijven Metsers, Dijkers, Impens en Cryns over. Jean Grisouille, Constant De Mul, Jean De Niel en Jozef De Greyte worden als nieuwe leden aangetrokken. Het blaadje zal niet langer in de woning van Delannoy gestencild worden, maar wel bij De Mul in de Wegvoeringsstraat. De publicatie is sedert geruime tijd niet meer verschenen omdat het «terrein (...) te heet werd». Het blad wordt herdoopt tot «De Vrije Belg».

15 juli 1942

Hauptmann Gerster van de Kreiskommandantur meldt dat het huis nr. 18 aan de Grote Markt binnen drie dagen weer door Duitse troepen zal ingenomen worden. De Winterhulpadministratie, die er sinds het vertrek van de vorige Kreiskommandant Heuson gehuisvest is, moet dringend een nieuw onderkomen vinden.

15 juli 1942

In een schrijven aan Oberkriegsverwaltungsrat Ebert te Gent somt Arbeitsambtbestuurder O. De Graeve de problemen op waarmee de afdeling Dienstverplichting te kampen heeft: 1° de opkomst naar de onderzoeken laat veel te wensen over, de Feldgendarmarie wordt dan ook verzocht spoedig in te grijpen; 2° het aantal vertrekkers ligt onder de helft van het totale aantal aangeduide dienstplichtigen; 3° in Dendermonde wordt de werking van de dienst door de «plaatselijke Militaire Overheid» beknibbeld. De Graeve gaat er prat op dat de door de Oberfeldkommandantur voorgeschreven procedure stipt gevolgd wordt en is er vast van overtuigd dat geen enkel ander Arbeitsambt «gepresteerd heeft wat het AA St.-Niklaas in twee weken verwezentlijkte».

17 juli 1942 23 uur

Het dak van de eternitafdeling van Scheeders Van Kerchove staat in lichterlaaie. De brandweer heeft het vuur vrij vlug onder controle. Er is enkel stoffelijke schade. Volgens beheerder Willy Scheeders is de brand veroorzaakt door een vonk uit de pletmachine.

17 juli 1942

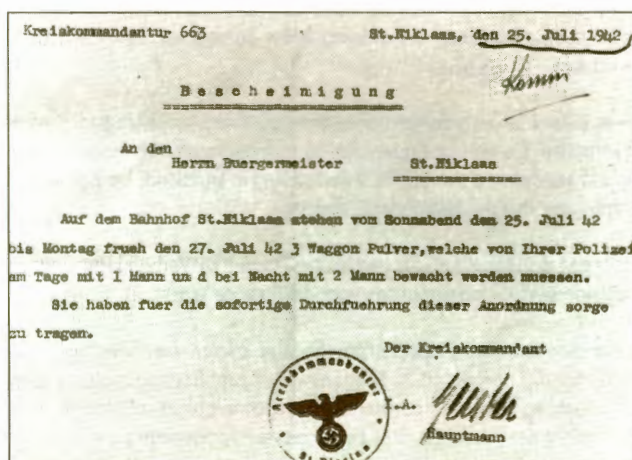
De Burgemeester maakt aan de Arrondissementscommissaris het dossier over in verband met de frauduleuze praktijken van een aantal kolenkleinhandelaars, die kolen aan de officiële bedeling onttrokken «om ze tersluiks aan den man te brengen».

21 juli 1942

Het herdenken van de nationale feestdag is door de Duitse Militaire Overheid verboden. Er mag niet gevlagd worden en er mogen geen publieke manifestaties gehouden worden. Bovendien mag het gebruikelijk verlof niet gewettigd worden. Oudstrijders van 1914-1918 trekken hun zondagse kleren aan en gaan in hun lokalen een pint drinken. De Burgemeester is misnoegd over het neerleggen van bloemen aan het Monument voor de Gesneuvelden en laat ze door een stadsbediende weghalen.

25 tot 27 juli 1942

Drie treinwagons met Duits buskruit staan twee dagen lang aan het station gerangeerd. De politieagenten Leonard Loquet en Karel Bats, allebei lid van het Geheim Belgisch Leger, worden door Cryns uitgekozen om op bevel van de Kommandantur het explosieve goedge te bewaken. Cryns geeft hun ook de geheime opdracht om in de smeerdozen van de wielen «émeri» (d.i. een bruine of blauwe steensoort die als slijpmiddel gebruikt wordt) te gieten, zodat die na enkele tientallen kilometer oververhit raken. De «émeri» is afkomstig van leden van het Onafhankelijkheidsfront die op de Karlec werken.

Brief van Hauptmann Gerster aan Burgemeester Van Haver, waarin de bewaking van Duits buskruit door de Sint-Niklase politie bevolen wordt.

1.

1. Vanop een met een leeuwvlag bekleed gestoelte spreekt Dr. Lehembre de deelnemers aan de «Dag van de Jeugd» toe.

2. De Nationaal-Socialistische Jeugd defileert voor de eretribune op de Grote Markt. De groepsleider brengt de Hitlergroet.

3. Duitse officieren, leden van het Stadsbestuur, de Arrondissementscommissaris en andere vooraanstaanden schouwen de optocht van de jeugdverenigingen.

2.

3.
26 juli 1942

Er wordt een «Dag van de Jeugd» georganiseerd. Dietse Militie, Dietse Meisjescharen en Nationaal-Socialistische Jeugd Vlaanderen defileren voor een eretribune op de Grote Markt, waarop ondermeer Burgemeester Van Haver, Schepen Morel, Arrondissementscommissaris Van Haelst, Kreiskommandant Bosch en een paar andere Duitse officieren zitting hebben. Dr. Lehembre spreekt de deelnemers toe. De «Dag van de Jeugd» wordt 's avonds afgesloten met een vergadering in de Stadsschouwburg, in aanwezigheid van August Borms, Kreiskommandant Bosch, Kriegsverwaltungsrat Boettinger en tal van VNV-prominenten.

28 juli 1942

Tijdens een controle op het Arbeidsambt slaagt een agent erin de hand te leggen op een lijst van vermoedelijke sluikhandelaars en smokkelaars, die voor de verplichte tewerkstelling in aanmerking komen. Commissaris Cryns laat de geviseerde personen van wie hij weet dat zij integer zijn, door een paar vertrouwensagenten in burger verwittigen.

29 juli 1942

Volgens stadsbediende Jozef De Belie is de nieuwe badinstelling niet geschikt voor schoolbaden omdat de hoeveelheid warm water (600 liter) veel te gering is en omdat het water bij het begin veel te heet is, zodat de kinderen zich zouden kunnen verbranden. Desondanks wenst Emiel Van Haver dat de leerlingen tijdens de winter 1 of 2 keer een bad krijgen.

29 juli 1942 18 uur

Petrus Temmerman, hoofd van de stedelijke bevoorradingsdienst, constateert dat er een pak met duizend bladen rantsoenzegels voor de periode 31 juli tot 29 augustus 1942 verdwenen is.

augustus 1942

Aangepord door de BBC-radio gaan weerstanders velden met koolzaad en andere oliehoudende planten in brand steken. De landbouwerspatrouilles slagen er niet in de daders te vatten. In het Waasland opereert er ook een echte georganiseerde roversbende, die hoeven plundert en de boeren besteeft.

begin augustus 1942

Jean Grisouille uit de Baron Dhanisstraat en luitenant Van Eepoel uit Beveren-Waas vragen aan Cryns om als informant te willen optreden voor het spionagenet Tegal-Alex. Cryns gaat daarop in.

1 augustus 1942

Robert Pauwels wordt met algemeenheid van stemmen verkozen als bestuurder van de Stadsschouwburg in opvolging van de op eigen verzoek ontslagen H. De Maeyer. Gustaaf Van Roo was de enige tegenkandidaat.

4 augustus 1942

In zijn kabinet aan de Grote Markt (nr. 16) belegt Arrondissementscommissaris Van Haelst een vergadering over de openbare orde, met de bedoeling een «plan van samenwerking en coördinatie tusschen de onderscheidene diensten» vast te leggen. Burgemeester Van Haver, de rijkswachtcommandanten Fastrez en Marlé, de politiecommissarissen van Sint-Niklaas en Dendermonde en de Zwarte-Brigadeleiders van de arrondissementen Sint-Niklaas en Dendermonde zijn er aanwezig. «Hetgeen Van Haelst verstaat als samenwerking komt neer [op] onvoorwaardelijke hulp te verlenen aan alles wat Duits is – werkonwilligen op te sporen en aan te houden – opsporen van gevallen Engelse of Amerikaanse vliegeniers – opsporen van de uitgevers van sluikbladen – enz. ...», meldt Cryns in zijn dagboeknotities. Cryns en Van Haver verdedigen tijdens de bijeenkomst het standpunt dat de Arrondissementscommissaris inzake de handhaving van de orde enkel bevoegd is voor de gemeenten tot 5.000 inwoners.

De Grote Markt kort voor de Tweede Wereldoorlog. In het huis nr. 16 is het Arrondissementscommissariaat gevestigd. 4 augustus 1942 18 uur

Op het kabinet van de Burgemeester heeft een contactvergadering plaats van de Stedelijke Kultuurdienst met het Stedelijk Toneelverbond. Hierbij maakt de Burgemeester bekend dat de Kultuurdienst de vroegere Stedelijke Toneelcommissie vervangt. Culturele groeperingen die bepaalde «tegemetkomsten, voordeelen en eventueele subsidiën» van het Stadsbestuur willen bekomen, zijn verplicht om bij de Kultuurdienst aan te sluiten. De aangesloten toneelgroepen moeten maar 1 frank betalen per bezette plaats voor elke schouwburgvertoning (de niet-aangesloten groepen betalen 1.250 frank). In ruil hiervoor moeten zij 1 op 3 of 2 op 4 «Nederlandsche» stukken spelen. Ook dienen de toneelteksten twee weken vóór de opvoering aan de Stedelijke Kultuurdienst ter inzage gezonden te worden.

5 augustus 1942

Emiel Van Haver adviseert Hauptmann Wach van de Kreiskommandantur een verzoek af te wijzen van de Rhythmus Club van België om een dansfeest te organiseren in Sint-Niklaas. Van Haver kan niet borg staan voor de gezindheid van de organiserende vereniging. Daarenboven vindt hij dat de voorzitter van de lokale Rhythmus-afdeling tot een jongerenkliek behoort die «ohne Berücksichtigung der ernstlichen Zeiten, nur alles auf Belustigungen (sogar ungesunde Belustigungen) legt, während die breite Masse der Bedürftigen unter der Not gebückt gehen».

6 augustus 1942

Kreiskommandant Bosch eist dat de stad 100 degelijke, gebruiksklare herenfietsen ter beschikking stelt. De eis kan onmogelijk ingewilligd worden, omdat er geen goede fietsen en fietsbanden meer zijn. Opkopers hebben de bruikbare rijwielen al doorverkocht aan de Wehrmacht.

7 augustus 1942

Burgemeester Van Haver speelt met de idee om een bijzondere politiesectie samen te stellen van uitsluitend VNV-leden, die rechtstreeks onder zijn bevel staan. Gezien de «grote naijver en strijd» tussen het VNV en de andere nieuwe-ordegroeperingen in het Waasland, meent commissaris Cryns dat dit plan nog niet zo spoedig zal gerealiseerd worden.

12 augustus 1942

In opdracht van professor Stan Leurs, adviseur-generaal bij de Dienst voor 's Lands Wederopbouw, vraagt het Stadsbestuur de toelating om een wereldbol en landkaarten van Mercator te mogen bergen in de kelders van de Nationale Bank aan de Prins Albertstraat.

12 augustus 1942

De directie van het Arbeidsambt Sint-Niklaas verzoekt de burgemeesters van het «Ambtsgebied» haar een lijst te bezorgen van alle inwoners tussen 18 en 55 jaar die «op het oogenblik geen normale bezigheid hebben, of een werk uitoefenen dat niet van sociaal of economisch nut is». Van Haver en Cryns zijn het erover eens dat hieraan geen enkele medewerking verleend mag worden.

SINT-NIKLAAS ANNO 1942

14 augustus 1942

Het Stadsbestuur neemt zich voor om in een paar buitenverblijven zwakke en ondervoede kinderen enkele maanden een kosteloze herstellvakantie te bezorgen. Het richt een oproep aan het Sint-Niklase Rode Kruis, Sint-Carolus, de Berkenboom, de Bisschoppelijke Normalschool, de Broeders Hiëronymieten en de Onze-Lieve-Vrouw-Presentatie om ongebruikte bedden en beddegoed te willen afstaan.

21 augustus 1942

De Kreiskommandant maakt er de burgemeesters van het Arrondissement attent op dat alle verantwoordelijken en torenwachters van de Luchtverdediging betrouwbare Vlamingen moeten zijn : «Mitglieder der Einheitsbewegung [= VNV], SS, Devlag usw.». Tegen 28 augustus wil hij weten of dat zo is.

25 augustus 1942

Aan advocaat Marcel Verbruggen uit Boom schrijft de Burgemeester dat de benoeming van een nieuwe stadssecretaris nog niet gebeurd is. Hij nodigt Verbruggen uit voor een persoonlijk onderhoud hierover op zijn kabinet. Tijdens de Gemeenteraad van 29 augustus 1942 wordt op aandringen van de Gouverneur beslist om in het Staatsblad een nieuwe oproep voor kandidaat-secretarissen te publiceren.

26 augustus 1942

Een aanplakbrief verwittigt de bewoners van Vijfstraten en omgeving dat er een paar gevallen van tyfus ontdekt werden in hun buurt. De affiche somt de voorgeschreven maatregelen op om de ziekte te voorkomen of te bestrijden. Zo moet de tyfuslijder afgezonderd worden in een kamer of een lazaret. Diens stoelgang en urine moeten aan het bed zelf ontsmet worden met verse kalkmelk of cresolzeep. Het linnen moet in een oplossing van koolzuurzout gedompeld en afgekookt worden. Na afloop van de ziekte worden de kamer en de besmette voorwerpen op verzoek van de behandelende arts en op stadskosten ontsmet. De bewoners moeten speciaal letten op hygiëne en netheid. Zij mogen geen rauwe groenten of onrijp fruit eten, en liefst ook geen ijsroom. Melk en water moeten vóór consumptie altijd goed gekookt worden.

Zicht op de Onze-Lieve-Vrouwkerk en omgeving, genomen vanop het Stadhuis. Vanuit de kerktoeren moeten wachters van de Passieve Luchtverdediging de stad en het luchtruim in het oog houden. Speciale of verdachte gebeurtenissen moeten zij aan de Bezetter melden.

29 augustus 1942

De plaats van vierde schepen is nog altijd onbezet. Van Haver drukt Secretaris-Generaal Romsee op het hart «tot de onmiddellijke benoeming te willen besluiten daar de naar ons oordeel geschikte kandidaat sedert lang werd voorgedragen».

30 augustus 1942

De burgemeesters en politiecommissarissen van het Waasland worden bijeengeroepen op de Kommandantur. Gespreksonderwerpen zijn : de slechte toestand van de meeste dorpsstraten, de vernielingen van de oogst door Engelse piloten en door leden van de «Weisse Brigade» en de talloze diefstallen op pachthoven en in afgelegen woningen. De burgemeesters beloven de velden 's nachts te laten bewaken door speciale patrouilles. Te Sint-Niklaas zal de Burgemeester de boeren verplichten om elke nacht twee patrouilles van vier man – vergezeld door een politieagent – de velden in te sturen.

eind augustus 1942

De pogingen van Arbeidsambtbedienden om van het Stadsbestuur werklooslijsten te bekomen, blijven vergeefs. Directeur De Graeve komt er nu zelf om. De Burgemeester laat zich afwezig melden en De Graeve geraakt bij Schepen De Meyer, die hem doorstuurt naar commissaris Cryns. Tussen Cryns en De Graeve heeft er een heftige woordenwisseling plaats.

september 1942

Cryns bezorgt aan Jean Grisouille van het spionagenet Tegal-Alex inlichtingen over de hervorming van Duitse regimenten die voor Stalingrad uiteengeslagen werden. Hij heeft deze informatie van vader Timotheus, overste van het klooster van de Broeders Hiëronymieten, waar tal van Duitse officiers gelegerd zijn. Cryns is ook in nauw contact met Richard Van Britsom uit Sint-Niklaas, die voor

7 september 1942

8 september 1942

10 september 1942

10 september 1942

14 tot 21 september 1942

19 september 1942

23 september 1942

25 september 1942

25 september 1942

28 september 1942

De Sint-Niklase afdeling van het Verbond der Vlaamse Oudstrijders (VOS) vergadert geregeld in het café «De stad Nantes» aan de Grote Markt. Het VOS organiseert er lezingen en culturele manifestaties en voert actieve promotie voor het Vlaams Legioen.

hetzelfde net werkt. Arbeiders van de Boelwerf verschaffen hem interessante gegevens over de bedrijvigheid op de baan Antwerpen-Gent en op het spoor, die hij aan Van Britsom overbrieff.

Burgemeester Van Haver feliciteert de stedelijke politie met het geslaagde korpsfeest op zaterdag 5 september 1942. «Uwe stijlvolle en flinke militaire houding, uw gedisciplineerd optreden en uw sportieve en atletische prestaties hebben de talrijke toeschouwers verrast en met een slag uw gezag bij de bevolking doen stijgen. Van heden af is de politieagent niet langer meer de minderwaardige «champetter», de gezaglooze straatdrentelaar van het orde-loos verleden, maar de eerbiedwaardige drager van het gezag ter vrijwaring van de orde en de rust in onze stad», luidt zijn oordeel.

Oscar Richter, die vóór de bezetting in Sint-Niklaas woonde en werkte en in april 1940 op verdenking van spionage uit het land werd gezet, doet terug op in de stad. Richter wil van commissaris Cryns de ware toedracht vernemen over zijn uitwijzing. Cryns zegt hem dat hij over de hele zaak niets afweet, hoewel Richter op grond van zijn verslagen aan de Staatsveiligheid uitgewezen werd. De verslagen en de doorslagen ervan werden evenwel vóór de bezetting vernietigd, zodat er geen bewijsstukken meer zijn. Op een vraag van Kriegsver-waltungsinspektor Vogel over de kwestie antwoordt Cryns eveneens ontwijkend.

De Grote Prijs Staf Van Overloop, een wielervedstrijd voor beginners, wordt georganiseerd. Tegelijkertijd heeft er een tombola plaats ten bate van Winterhulp.

Burgemeester Van Haver verzoekt VNV-arrondissementsleider Van den Broeck hem de namen kenbaar te maken van de bij het VNV aangesloten landbouwers, zodat hij bij hen propaganda kan maken voor de teelt van koolzaad. De nationale VNV-leiding wil dat de VNV-boeren hierbij een voortrekkersrol spelen.

De Wehrmacht arresteert verschillende Sint-Niklase smokkelaars en opkopers, die ervan beticht worden tegen woekerprijzen textiel- en andere waren aan de Duitsers verkocht te hebben. Het onderzoek wordt door de Gestapo en de Sicherheitsdienst geleid. De Duitsers hebben deze personen eerst gebruikt om alles op te kopen en zijn nu van plan om hen de woekerwinsten te doen terugbetalen.

Bij geheime stemming gaat de Gemeenteraad over tot de voordracht van twee kandidaten voor het ambt van stadssecretaris : 1°) Wilfried Van Keymeulen, doctor in de rechten uit Brussel en 2°) Pieter Verbruggen, advocaat te Boom. Het bundel met de voordracht van de kandidaten wordt evenwel niet aan de Gouverneur toegezonden, omdat de eerste kandidaat nalaat om de nodige afschriften en attesten te bezorgen.

Het Stadsbestuur laat de ouders van de kleuters van de gemeentelijke «kinder-tuin», gevestigd in de Rijksmiddelbare Meisjesschool aan de Hofstraat, weten dat de klas overgebracht wordt naar de gemeentelijke kleuterschool aan de Kokkelbeekstraat. De kinderen worden er vanaf maandag 5 oktober 1942 verwacht. De reorganisatie is ingegeven door praktische en financiële overwegingen.

De Oberkriegsverwaltungsrat wil onmiddellijk naam, adres, beroep en verblijf-plaats kennen van de inwoners met een Italiaanse nationaliteit. Hij moet ook weten sedert wanneer zij in België wonen.

De Kreiskommandantur bevestigt de in maart gegeven opdracht om de zandzakken in de loopgrachten op de Markt te vervangen door houten wanden met zandvulling.

De Bezzettende Overheid verplicht het Stadsbestuur erover te waken dat er geen vorstschade ontstaat in de door de Wehrmacht in beslag genomen en gebruikte

29 september 1942

3 oktober 1942

6 oktober 1942

7 oktober 1942

8 oktober 1942

Zo zagen de – thans verdwenen – Korte Hofstraat (boven) en de Hofstraat (onder) eruit omstreeks 1942.

8 oktober 1942

10 oktober 1942

13 oktober 1942

15 oktober 1942

omstreeks
half oktober 1942

kwartieren. Eventuele schade valt volledig ten laste van de gemeente. De Heeresunterkunftsverwaltung zal de uitvoering van het bevel controleren.

Binnen de acht dagen moet het Stadsbestuur aan de Feldkommandantur te Antwerpen melden wat er nog aan kabels, tankhindernissen, rails, prikkeldraad en kraiepoten overblijft op het grondgebied van Sint-Niklaas. Het afbreken of verwijderen van het versperringsmateriaal valt onder de exclusieve bevoegdheid van de Feldkommandantur.

Schepen De Meeyer stelt maatregelen voor om melk te verzamelen van de koeien die elke week naar de slachtveemarkt gebracht worden.

De Burgemeester deelt aan de Oberfeldkommandantur mee dat Sint-Niklaas slechts borg kan staan voor de levering van 1.856 m³ populierehout voor de klompenindustrie.

De Burgemeester heeft een onderhoud met diverse ouders van kleuters van de opgedoekte klas aan de Hofstraat. De verhuizing naar de Kokkelbeekstraat heeft bij velen kwaad bloed gezet. Heel wat kleuters worden nog altijd naar de Rijksmiddelbare School aan de Hofstraat gestuurd, waar zij in de voorbereidende afdeling opgevangen worden. De gesprekken met de Burgemeester hebben maar een pover resultaat : slechts een tiental van de 48 kleuters gaan uiteindelijk naar de Kokkelbeekstraat.

Arrondissementscommissaris Van Haelst signeert een affiche : «Dringende Oproep aan de Bevolking – Terwijl voorheen de rust in de Arrondissementen St.-Niklaas en Dendermonde voorbeeldig werd gehandhaafd, werden gedurende de laatste weken in talrijke gemeenten sabotagegedaden gepleegd. Pogingen werden aangewend om treinen te doen ontrichelen, drijfriemen werden overgesneden in fabrieken, op verscheidene plaatsen werden telefoondraden overgesneden. Er werd gepoogd het kasteel te Wieze te doen ontploffen. Al deze daden werden gesteld door personen die den moed niet bezitten zich bekend te maken. Geen enkele daad is van aard om eenige invloed uit te oefenen op het verloop der militaire gebeurtenissen. Ik weet dat de Militaire Overheid niet zinnens is lijdzaam toe te zien. Het herhalen en voortzetten dezer onzinnige sabotagegedaden kan als eenig gevolg hebben dat de bezettende Overheid gijzelaars zal nemen, vrijgelaten krijgsgevangenen terug binnenroepen, en door bestraffingen de levensvoorwaarden van al de inwoners harder en onaangener maken. Ik herinner er aan, voor zooveel als nodig, dat de Militaire Overheid bereid is, op vraag van dengene die een dader van sabotage aanduidt, één of meer Belgische krijgsgevangenen vrij te stellen. Ik ben overtuigd dat alle inwoners van mijn dubbel gebied zullen willen medewerken om opnieuw orde en rust te doen heerschen en aldus zullen voorkomen dat onschuldigen moeten boeten.»

Caféhouders en winkeliers die tegen 15 oktober geen lichtsassen aangebracht hebben in hun lokalen, riskeren volgens een circulaire van de Kreiskommandantur hoge geldboetes en een mogelijke sluiting van hun zaak.

Emiel Van den Broeck legt in handen van de Burgemeester de eed af als waarnemend schepen. Hij is sedert 2 oktober 1942 als dusdanig aangesteld door de Secretaris-Generaal van Binnenlandse Zaken. Van den Broeck krijgt de bevoegdheid over openbaar onderwijs en cultuur.

De speciale nachtelijke veldpatrouilles door rijkswacht en politie worden geschorst, omdat de berging van de oogst nagenoeg ten einde is.

Hauptmann Wach stelt vast dat hij vanwege de politie bijna geen verslagen ontvangt over inbreuken tegen de lichtafschermingsmaatregelen, hoewel de verduistering vooral aan de achterzijde van de huizen manifest veronachtzaamd wordt. Hij verwacht dat hierin ten spoedigste verandering komt.

Samen met Schepen De Meyer werkt commissaris Cryns een methode uit om aan ondergedoken stadsgenoten rantsoeringszegels te geven. «Dit moet natuurlijk weer op bedekte wijze gebeuren of wij zitten vast», schrijft Cryns.

1.

2.

1.
Muziekschooldirecteur Lodewijk Ellegiers trekt in 1942 op aanraden van de Duitse violist Georg Kulenkampff naar Duitsland en wordt er concertmeester van het Rhein-Main Orchester.

2.
Cellist-Componist Nic Lahaye wordt van oktober 1942 tot 1944 directeur van de Sint-Niklase Muziekschool.

17 oktober 1942

Directeur Lodewijk Ellegiers van de Muziekschool wordt op diens verzoek om persoonlijke redenen voor één jaar ter beschikking gesteld. Hij zal als directeur en als leraar kamermuziek, viool (hoogste graad) en notenleer (in het vierde en vijfde jaar) tijdelijk vervangen worden door Nicolaas Lahaye.

17 oktober 1942

Om de groenten- en fruitmarkt in een overdekte ruimte te kunnen onderbrengen beslist het College een deel van de ververij J. De Smedt aan de Mgr. Stillemansstraat in huur te nemen tegen een vergoeding van 50 frank per marktdag.

19 oktober 1942 17 uur

In de commissiezaal van het Stadhuis vergadert het onderwijzend personeel van de gemeentelijke lagere scholen, met de Burgemeester en de Schepenen Morel, Wymeersch en Van den Broeck. Burgemeester Van Haver houdt er een uitvoerig pleidooi voor een opvoeding in «een geest van nationale volksverbondenheid» met respect voor de «kristelijke traditie». In de plaats van het individualistische onderwijs, dat gericht is op de overdracht van «levenlooze kennis», stelt hij de «volksche school» die aandacht heeft voor «activiteit en denkinitiatief». Hij hecht vooral veel belang aan culturele opvoeding, door middel van zang, taalonderricht, volksdans, toneel, poppenspel en film. Stedelijk inspecteur Frans Rombaut geeft vervolgens zijn visie op lichamelijke opvoeding door gymnastiek, vrije oefeningen, sport en spel.

20 oktober 1942

Wilfried Van Keymeulen heeft bevestigd dat hij «voorsnog geen stelling kan nemen ten opzichte van het behoud zijner candidatuur voor het secretaris-ambt». Bijgevolg verkiest het College de kwestie «bij den huidige stand der zaken te laten», aangezien het aanbod van kandidaten zeer beperkt is. Op 16 november 1942 wordt de tweede en enig overblijvende kandidaat evenwel toch aan de Gouverneur voorgedragen.

28 oktober 1942

Op last van de Bezetter dient de Burgemeester de bevolking te verwittigen dat de eigenaars van de honden die na de keuring van juli 1942 door de Wehrmacht opgeëist zijn, volgende week zullen betaald worden.

28 oktober 1942

Oberkriegsverwaltungsrat Böhme verwacht dat de burgemeesters van het arrondissement Sint-Niklaas – Lokeren energiek gaan optreden tegen de wijdverspreide misbruiken bij de broodbakkers. Veel bakkers hebben de gewoonte op 40 à 50 minuten tijd 900 gram brood te vervaardigen uit 500 gram meel, hoewel het meelgehalte 680 gram behoort te zijn en de bakduur 60 minuten. Op die manier sparen zij meel en kolen voor de zwarte markt. Daarenboven gebeurt het dikwijls dat bakkers voor hun eigen familiekring en voor bijzondere klanten extra-brood maken, terwijl zij op het al te krappe dagrantsoen van 225 gram per persoon durven beknijselen. Een en ander heeft tot gevolg dat de Kreiskommandantur steekproeven zal uitvoeren en zware straffen aankondigt voor wie sjoemelt. Ook de burgemeesters worden aangemaand om de samenstelling en het gewicht van het brood voortdurend te doen controleren.

Deze prentkaart van het Kardinaal Mercierplein rond 1940 werd uitgegeven door de Papeterie Saint-Amand te Gent.

29 oktober 1942

Volgens een beschikking van de Oberfeldkommandant mogen er bij Winterhulp niet meer dan 15 beroepssoldaten tewerkgesteld worden.

31 oktober 1942

Het Schepencollege neemt akte van een brief van de Gouverneur, waarin de gemeenten verzocht worden om alle papieren van enige waarde achter slot en grendel op te bergen en hiertoe een grote kast te laten maken.

vanaf 1 november 1942

Elk schoolgaand kind ouder dan zes jaar ontvangt dagelijks vanwege Winterhulp twee tabletten die de vitamines C en D en kalkfosfaat bevatten.

10 november 1942

De Burgemeester vraagt het Ministerie van Financiën hem de lijst te sturen van de in Sint-Niklaas woonachtige vroegere munitiearbeiders van Zwijsdrecht-Fort. De lijst is bestemd voor de Kreiskommandantur.

- 11 november 1942 De Burgemeester gelast baron Stanislas Verwilghen (uit de Apostelstraat) zich 's anderendaags tussen 11 en 12 uur aan te bieden op de Kreiskommandantur om er de inbeslagname van de woonst van wijlen barones Alfons Verwilghen te bespreken. In de woning aan de Onze-Lieve-Vrouwplaats (nr. 10) zijn de bureaus van de Werbestelle gevestigd.
- 11 november 1942 De Duitse overheid heeft beslist dat ook dit jaar de Wapenstilstand niet mag herdacht worden. Er mogen geen plechtigheden of manifestaties plaatshebben. Scholen en winkels blijven open; bedrijven en openbare diensten werken zoals op gewone weekdagen. Bevlagen en het dragen van herkenningstekens zijn verboden.
- 12 november 1942 Het Arbeidsambt vraagt dat de bureaus aan de Plezantstraat (nr. 7) van 19 uur 30 tot 8 uur 's morgens door een agent bewaakt zouden worden. Commissaris Cryns stemt daarin toe, zodat hijzelf tijdens een controleronde na de kantooruren op het Arbeidsambt een kijkje kan gaan nemen en er bijvoorbeeld persoonlijke steekkaarten kan doen verdwijnen. Cryns brengt de leiding van het Geheim Leger en van het Onafhankelijkheidsfront op de hoogte van deze «ongelofelijke» kans.
- 14 november 1942 Op bevel van de Bezettende Overheid wordt de stoompomp van de brandweer voor de duur van de oorlog in bruikleen gegeven aan de gemeente Haasdonk. De huurprijs hiervoor bedraagt 2.500 frank per jaar.
- 14 november 1942. Het Stadsbestuur eist de fabriek van de firma Louis De Wael en Co. (uit Ronse) aan de Driekoningenstraat op om er de slachtveemarkt in onder te brengen. Na protest vanwege de firma ziet het Stadsbestuur echter af van haar voornemen. De veemarkt zal in de bergplaats voor gemeentemateriaal gehouden worden. Van De Wael en Co. wordt wel verwacht dat zij haar magazijnen ter beschikking stelt om er gemeentemateriaal te stockeren.
- 15 november 1942 Het naamfeest van koning Leopold III mag herdacht worden door godsdienstige plechtigheden, inzonderheid godsdienstoefeningen met Te Deum. Voor het overige gelden dezelfde verbodsbepalingen als voor 11 november. Zo mag de toneelvereniging «Levenslust» geen opvoering brengen van «Lievekes Verjaardag».
- 16 november 1942 Naar aanleiding van talloze aanslagen tegen Werbestellen, Kommandanturen en andere Duitse instellingen in België geeft de Oberstleutnant van de Feldgendarmerie de Sint-Niklase politie de opdracht om de Werbestelle buiten de diensturen te bewaken en om bij de ingang van de Kommandantur een agent te plaatsen.
- 18 november 1942 Burgemeester Van Haver rekent op de tussenkomst van de Arrondissementscommissaris om een einde te stellen aan «het sukkelachtig verloop der aardappelbedeeling». Robert Laevaert van de Dienst Landbouw is nu al 2 weken koortsachtig in de weer om 425 ton aardappelen aangevoerd te krijgen ter aanzuivering van de onuitgevoerde contracten, maar hij botst tegen een muur van «moedwil» en «bureaucratische eigenzinnigheid» bij de Aardappelcentrale. Ondertussen liggen er te Belsele, Sinaai en Sint-Pauwels honderden tonnen aardappelen opgeslagen, die voor steden buiten het arrondissement bestemd zouden zijn. De Sint-Niklazenaars moeten hun heil zoeken op de zwarte markt, waar een kg aardappelen 7 frank en meer kost. De Oberkriegsverwaltungsrat wil zich niet met de zaak inlaten : hij beweert dat het hier een «rein Belgische Angelegenheit» betreft.
- 22 november 1942
22 uur Een bom ontploft op het Arbeidsambt. Het bureau van de Dienst Arbeidsbemiddeling is zwaar geteisterd. Uit het politieverlag blijkt dat een onbekend persoon omstreeks 17 uur 30 een rond pakje met een diameter van 18 tot 20 cm is komen afgeven voor de op dat ogenblik afwezige afdelingsleider Roger Baetens. Het pakje werd op diens bureau gedeponneerd.

24 november 1942

Het Stadsbestuur maakt aan het Provinciaal Commissariaat voor 's Lands Wederopbouw bekend dat de Bezettende Overheid de door krijgsverrichtingen geteisterde huizen in de stad heeft gesloopt en het meeste afbraakmateriaal heeft gebruikt voor de aanleg van vliegpleinen. Het resterende bruikbare materiaal is door de eigenaars zelf weggehaald.

25 november 1942

In Klein-Hulst, Tereken en de Kasteel-, Dal- en Heistraat wil het Stadsbestuur tijdens de komende winter openbare verwarmingslokalen inrichten. De burgermeester verzoekt deken Verduyssen en de pastoors Bosman, Fizez en De Vos hiertoe parochiale ruimten ter beschikking te stellen.

rond 25 november 1942

Samen met Winterhulp werkt het Stadsbestuur een plan uit om aan behoeftige leerlingen een volledig middagmaal te bezorgen. Het eemaal zou 1/2 liter soep, 35 gram vlees, 450 gram gekookte aardappelen en ongeveer 200 à 300 gram groenten omvatten. In ruil hiervoor zouden de ouders maandelijks een aantal rantsoenzegels moeten afgeven : 1 zegel nr. 4, 20 zegels nr. 10 en 25 zegels nr. 20 of 12 1/2 kg aardappelen. Alvorens verdere stappen te zetten, peilt het Stadsbestuur via de scholen naar de potentiële belangstelling voor het initiatief. De interesse is niet bijster groot. «De ondervinding met de maaltijden van Winterhulp heeft geleerd dat er geen gunstig gehoor gevonden wordt eens men met zegeltjes moet spelen», schrijft deken Verduyssen op 12 december 1942 aan de Schepen van Onderwijs.

BEKENDMAKING AAN DE BEVOLKING

Den 23 November 1942 tegen 22 uur werd door de ontploffing van een springstuk in het arbeidsambt te St-Niklaas in de kamer, waar de arbeidsbemiddeling plaats heeft, materiele schade veroorzaakt. Het springstuk werd zeer waarschijnlijk tijdens de diensturen afgeleverd. Slechts aan het feit, dat het springstuk nog buiten de diensturen ontplofte, is het te danken dat geen personen gekwetst werden.

Gezien de lafheid van dezen aanslag heeft de Oberfeldkommandantur het volgende bepaald :

1. Aanhouding van 12 gijzelaars, wier lot door het resultaat van de opsporing bepaald zal worden
2. Betaling van een boete van bFrs. 100.000,- door de Stad St-Niklaas.

Den 27 November 1942.

Der Kreiskommandant

27 november 1942

Als wraakmaatregel tegen de bomaanslag op het Arbeidsambt worden twaalf Sint-Niklazenaren als gijzelaar aangehouden en te Leuven geïnterneerd : kapitein J. Van Oost (Prins Albertstraat 6), kapitein August Wagemans (Prins Karelstraat 35), Dr. Raymond De Meester (Nieuwstraat 50), Georges Bruwiere (Casinostraat 26), Paul Behaegel (Regentiestraat 23), Jean Lippens (Koningin Elisabethlaan, nieuwe woonst), Victor Orban (Guido Gezellelaan, nieuwe woonst), Aloïs Dutr  (Dendermondse Steenweg 31), Henri De Jaegher (Hogenaekerstraat 104), Louis Vergauwen (Plezantstraat 247), Albert Mertens (De Graevestraat 51) en Jozef De Meyer (Paddeschootdreef, nieuwe woonst). De stad krijgt daarenboven een geldboete opgelegd van 100.000 frank.

Rechtergedeelte van een Duits-Nederlandse affiche, die de vergeldingsmaatregelen naar aanleiding van de bomaanslag op het Arbeidsambt bekendmaakt.

28 november 1942

Op aandringen van de Kreiskommandantur richt het Schepencollege een speciale dienst op voor de bewaking van Arbeidsambt en Werbestelle.

30 november 1942

Kapitein Wagemans en Georges Bruwiere worden wegens ziekte als gijzelaars ontslagen en vervangen door Jozef Vercauteren (Spoorweglaan 57) en Alfons Pinc  (Mgr. Stillemansstraat 30). Inmiddels ondernemen Burgemeester Van Haver, Arrondissementscommissaris Van Haelst en Secretaris-Generaal Victor Leemans van het Ministerie van Economische Zaken via hun connecties met de Bezetter allerlei pogingen om de gijzelaars vrij te krijgen. Commissaris Cryns heeft ondertussen de Dendermondse onderzoeksrechter Edouard Goris de ware toedracht verteld in verband met de bomaanslag. Goris gaat akkoord met de doelstellingen van de actie en zal het onderzoek dan ook niet «à fond» aanpakken.

3 december 1942

Onder impuls van het Stadsbestuur komt een comité tot stand dat tot taak heeft «de volkmenschen te beschermen tegen de nakende koude». Het comité stelt een aantal initiatieven in het vooruitzicht : 1°) ruim 1.000 mensen zullen zich 's namiddags kunnen verwarmen in zeven lokalen «in de meest uiteenliggende wijken der stad»; 2°) in een paar scholen blijven na de lesuren twee klassen open om de leerlingen de kans te bieden hun huiswerk af te maken; 3°) in samenwerking met de plaatselijke toneelverenigingen zal de Kultuurdienst kosteloze voorstellingen organiseren voor het werkvolk; 4°) aan gezinnen die zich «in allerdringendste noodtoestand» bevinden, zullen noodbons verstrekt worden om bij voorrang houtdelfstof te bekomen; 5°) elk gezinshoofd zal per maand 2 à 300 kg uit de Kempen aangevoerde houtdelfstof kunnen ontvangen; 6°) aan ongeveer 1.000 kinderen zullen gratis schooleetmalen gegeven worden, weliswaar tegen inlevering van rantsoenzegels; 7°) de kinderen van de bewaarschool krijgen driemaal per week een bord pap; 8°) de scholen bereiden een kerstfeest voor waarop kledingstukken ten geschenke zullen gegeven worden.

in de nacht van 10 op
11 december 1942

Tegen 9 december 1942 moesten vijfhonderd gegoe-de Sint-Niklase burgers elk 200 frank afdragen aan de stadskas. Het geld diende om de door de Duitsers opgelegde boete van 100.000 frank te betalen.

12 december 1942

Commissaris Cryns vindt in het bureau van de Arbeidsambtdirecteur een werkingsverslag van 31 oktober 1942. Het document geeft een gedetailleerd overzicht van de activiteiten die het Arbeidsambt ontplooit om de Duitse verordeningen inzake dienstverplichting uit te voeren. Tussen 24 juni 1942 en 24 oktober 1942 heeft het Arbeidsambt 3.701 personen opgeroepen (op een nationaal totaal van 20.000 p.); 1.183 personen werden aangeduid voor de verplichte tewerkstelling (nat. 7.000 p.), van wie er 799 (nat. 6.000 p.) effectief vertrokken. Het Arbeidsambt Sint-Niklaas pocht erover dat het als één van de 21 Belgische AA's 17 % van werkkrachten heeft geleverd. Cryns neemt het werkingsverslag mee.

De Oberfeldkommandantur heeft het Stadsbestuur gemachtigd om 60 leden voor de hulppolitie aan te werven «met het oog op gebeurlijke onlusten of eventuele ordeverstoringen». Omdat de Burgemeester vindt dat deze agenten uiterst betrouwbaar moeten zijn en bij voorkeur aangesloten bij de «nieuwwordingsbewegingen», doet hij onder andere een beroep op VNV-arrondissementscommissaris Theo Rombaut «voor het aanbrengen van geschikte elementen». Ook de SS wordt geraadpleegd. Op 23 december 1942 legt Emiel Van Haver een lijst van zestig VNV-gezinde kandidaten ter aanvaarding voor aan de Kreiskommandant.

Door VNV-arrondissementssecretaris G. Van Puyenbroeck opgesteld en getekend ontvangstbewijs voor een trommel van het Stadsbestuur, bestemd voor de Nationaal-Socialistische Jeugd Vlaanderen.

STADSBESTUUR
VAN
SINT-NIKLAAS. N° 1336

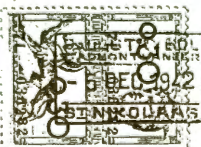
M *De Burgemeester*
Walle straat n° 38.,
T.,S.

Op bevel der Oberfeldkommandantur zijn we gehouden de boete van 100.000 Fr. die in het raam der strafmaatregelen de stad werd opgelegd wegens den even uitzinnigen als nutteloozen bomaanslag op het Arbeidsambt, op de hoogste belastingsplichtigen te verhalen.

Uit dien hoofde wordt van U een bijdrage gevorderd van **TWEE HONDERD FRANK**, die ge binnen de **2** dagen aan de Stadsontvangerij, Markt 2, zult gelieven af te dragen.

Sint-Niklaas, den 7 December 1942.
DE BURGEMEESTER,
Dr E. VAN HAVER.

Ontvangen de som van **twee honderd frank**.
Sint-Niklaas, den 5 December 1942.
Voor het Stadsbestuur :
Haver
N. De Stadsontvanger,

Vlaamsch Nationaal Verbond

ARRONDISSEMENTSLEIDING
SINT-NIKLAAS-WAAS

ARRONDISSEMENTSECRETARIAAT: GROOTE MARKT 43, SINT-NIKLAAS-WAAS - TEL. 725
ARR. LEIDER: JAN ROEBERS, HOOGHE ANKERSTRAAT 15, DE BURGHE - TEL. 97
ARRONDISSEMENTPROPAGANDALEIDER: G. BRUYNE, HUYTERDEWEGE 19, SINT-NIKLAAS
V.O.B. - A.L.L.E. F.I.R. - N.C.T.E.E. - P.A.W.E.N.
ARR. LEIDER FRANCES: E. HOREL, KONINGSTRAAT 46, SINT-NIKLAAS - TEL. 671 - P.C.E. 48846

St-Niklaas, den 17 December 1942.

Ondergeteekende, Arrondissementssecretaris VNV te St-Niklaas, verklaart in dank ontvangen te hebben van het Stadsbestuur St-Niklaas, een trommel met twee stekken, welke wij aan de Nationaal Socialistische Jeugd Vlaanderen zullen overmaken.

Het VNV en zijn Leider Ems Res.
G. van Puyenbroeck
G. van Puyenbroeck, Arr. secr.

12 december 1942

De Gemeenteraad benoemt 26 agenten op proef, in uitvoering van het besluit van 25 november 1942 van de Secretaris-Generaal van Binnenlandse Zaken, waarbij de getalsterkte van het vast lager politiepersoneel te Sint-Niklaas op 75 man vastgesteld wordt.

18 december 1942

Het Provinciebestuur heeft besloten over te gaan tot de klassering van de Witte Molen als monument. Eigenaar Julianus Van Geertsom krijgt twee maanden om hiertegen eventuele aanmerkingen in te dienen.

23 december 1942
14 uur

In de Stadsschouwburg verzorgen de leerlingen van de gemeentelijke meisjesschool aan de Kokkelbeekstraat een kerstfeest voor de kleuters van de gemeentelijke kleuterschool en voor de kinderen van de eerste graad van het gemeentelijk lager onderwijs. Alle ouders van leerlingen in stadsscholen zijn ook uitgenodigd. Zij kunnen deelnemen aan een tombola, waarvoor firma's als Solo, Martougin, Marie Thumas en Vertommen prijzen geschonken hebben.

24 december 1942

De twaalf gijzelaars worden vrijgelaten. «Het is een zware steen die van mijn hart valt,» noteert commissaris Cryns, «Ik meld het goede nieuws aan onderzoeksrechter Goris Edouard. – Deze gewetensvolle magistraat stond ook al die tijd onder druk, en in de vrees dat onze gijzelaars konden gefusilleerd worden.»

26 december 1942

Het sprookjesspel «De kabouters in de stad» van Lode Cantens wordt door de toneelgroep «Door en voor Winterhulp» opgevoerd voor de kinderen van de werklozen. Op 28 december 1942 volgt er een tweede vertoning tijdens het Winterhulpkerstfeest voor de leerlingen (vanaf de tweede graad) van de gemeentelijke lagere scholen.

31 december 1942

Uit de «Algemene Beweging van den burgerlijken stand» blijkt dat Sint-Niklaas eind 1942 42.447 inwoners telt, d.i. 51 minder dan het jaar voordien. Er werden 622 kinderen geboren en er stierven 557 inwoners. 788 personen verlieten de stad. 672 personen kwamen er wonen. Er werden 348 huwelijken gesloten en 3 echtscheidingen opgetekend. Hartziekten (165 doden), ademhalingskwalen (84) en ouderdom (83) vormden de voornaamste doodsoorzaken. Drie mannen pleegden zelfmoord.

Beelden van een in 1942 gehouden VNV-propagandavergadering in de Sint-Niklaase Stadsschouwburg.

De bomaanslag op het Arbeidsambt

Uit de dagboeknotities van Adolphe Cryns

De heer Cleyman Albert, Antwerpse Steenweg, 175, bediende op het Arbeidsambt, lid van het Geheim Leger, komt ons de 15/11/42 verwittigen dat hij op het Arbeidsambt gehoord heeft dat er een groot onderzoek gaat plaats hebben door de G.F.P. [Geheime Feldpolizei] van Gent op het Arbeidsambt. – Het zou gaan over sabotages die zich zouden voordoen in deze diensten. Cleyman is zeer ongerust daar hij al heel wat fichen doen verdwijnen heeft, en ons herhaalde malen lijsten overhandigde van personen die door hun gemeente gesignaleerd werden als smokkelaar ... enz... dus als ongewenste.

Dezelfde avond spreken wij met de leider van het Geheim Leger, Ct. [Commandant] Hoste Edmond. – Hij denkt dat er maar een mogelijkheid is, deze van het Arbeidsambt in brand te steken. Wij zijn tegen deze brandstichting gezien het groot gevaar dat er bestaat voor de aanpalende huizen.

Wij spreken nog dezelfde avond met de leider van het O.F.-F.I. [Onafhankelijkheidsfront – Front Indépendant] Metsers Alfons. – Deze is van mening in het bureel van het fichenstelsel een bom tot ontploffing te brengen. Hij kan deze verkrijgen bij het O.F.-F.I. te Gent. – Wij drukken er op dat de bom van deze aard moet zijn dat zij het beoogde doel bereikt zonder nochtans de naburige huizen te veel schade toe te brengen.

De bom wordt aan Metsers Alfons bezorgd door Van de Sompel O., communistisch provinciaal raadslid, opgespoord door de Duitsers, en ondergedoken bij Mie Staes in de Heistraat alhier.

Op Zaterdag 20ste. komt Metsers ons zeggen dat hij in 't bezit is van de bom, en deze deze nacht rond 24 tot ontploffing gaat brengen in de lokalen van het A.A. [Arbeidsambt]. Wij verklaren hem dat hij een andere dag zal moeten kiezen, daar de A.A. 's nachts bewaakt wordt door een mijner agenten, en er verschillende controles zijn van de inspecteur van dienst.

Ik raad hem aan de bom, verpakt, in de A.A. te brengen op de volgende eenvoudige manier. De bureeloverste Baetens Roger, die zijn werkteerrein heeft in het bureel van het fichenstelsel, dat ons juist het meest aanbelangt, woont te Wetteren en hij neemt alle dagen de trein rond 18 u. Hij verlaat regelmatig zijn werk te 17 1/2 u. Het is dus heel eenvoudig dit pakje af te geven, wat voor 18 u., met de vraag het hem 's anderendaags te overhandigen.

Metsers zit in tussentijd met die bom waar hij niet zeer gerust in is. Hij heeft ze onder zijn bed gestoken en zijn slaapkamer op slot gedaan.

De bom bestaat uit de effectieve bom en een buisje, de vorm en de grootte van een potlood. Daarin zit kwikfulminaat, fosfoor en olie. Het achtereind moet 22 u. voor de ontploffing afgeneepen worden, zodat de olie kan uitlopen of verdampen. Daarna komt de fosfoor in contact met de lucht waardoor de fosfoor ontvlamt en de vlam communiceert aan het kwikfulminaat. Deze buis moet een paar uur voor haar ontvlaming in de springbom gestoken worden.

Vandereecken Albert (Geheim Leger) en Muylle André nemen bezit van de bom op Maandag, 23ste. en na Baetens het bureel te hebben zien verlaten gaan doodeenvoudig de gearmorceerde bom, keurig ingepakt, afgeven aan een bediende die bereidwillig het pak op de schrijftafel van zijn overste Baetens zet.

Ik heb aan Metsers gevraagd de bom op 22 u. te zetten omdat ik weet dat de agent van dienst op dit uur afgelost wordt en reeds minstens een kwartier op voorhand op zijn aflosser op straat staat te wachten.

Te 22 u. komt de bom tot ontploffing. De agent stond toen voor de deur op straat en komt er met de schrik vanaf, het is agent Lauwerier René.

Agent Noppe Arthur komt mij in de cinema Hippodrome in de Statiestraat verwittigen. Pas ter plaatse komt de Kreiskommandant met de Feldgendarmarie ook ter plaatse. – Ik doe het onderzoek zelf want van al mijn ondergeschikten buiten mijn adjunct Lanoo Jules weet niemand hoe deze zaak in mekaar zit.

De Kreiskommandant kan niet verstaan hoe die bom kon ontploffen vermits er politiebewaking was. – Wij doen de verschillende bedienden van het AA die St.-Niklaas bewonen, ophalen en beginnen onze ondervragingen. Een der bedienden verklaart een pakje ontvangen te hebben en het op Baetens zijn schrijftafel gezet te hebben. – Het valt mee dat deze bediende lid is van de Zwarte Brigade sinds het begin van de bezetting en dus buiten alle vermoeden bij de Kreiskommandant. Onze agent Lauwerier mag naar huis gaan.

Het moet een zware bom geweest zijn want gans het fichenstelsel is vernietigd. De ontreddering bij de opgeroepen bedienden is zo groot dat ze er zelfs niet aan denken de fichen op te rapen die nog bruikbaar zijn. Deze fichen worden 's nachts door ons in de aalput van het AA gesmeten.

De opschudding in de stad is groot.

sint-niklaas

17 mei 1940, aerschote
dalstraat, gasmeterstr
hofstraat, molendreef,
19 mei 1940, grote mar
straat, 10 doden - 28
hertestraat, 2 doden -
1940, paddeschootdreef,
20 september 1944, 4 do
20 december 1944, gasme
14 doden - 2 januari 19
12 mei 1940, klein hulst
antwerpse steenweg, 2 do
17 mei 1940, aerschotstr
dalstraat, gasmeterstraa
hofstraat, molendreef, 8
19 mei 1940, grote markt
straat, 10 doden - 28 me
hertestraat, 2 doden
10/10